

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

на тему: «Вербальні засоби актуалізації категорій раса та етнічність у сучасних американських драматургічних творах, особливості їх передачі українською мовою»

Студентки групи МПа 02-21
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад
(англійська мова і друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Завітайло Валерії Олегівни

Допущена до захисту
«___»_____ 2022 року

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
старший викладач Рахнянський В. В.

Завідувач кафедри англійської філології
і перекладу імені професора І. В. Корунця

_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (ПБ)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка:ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Korunets Department of English Philology and Translation

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “Verbal means of actualizing the categories of race and ethnicity in modern American dramatic works, peculiarities of their transmission in the Ukrainian language”

Group MPa 02-21
School of translation studies
Educational Programme Translation Studies: Specialised Translation
(English and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Valeriia Zavitalo

Research supervisor:
V. V. Rakhniatskyi
Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer

Kyiv – 2022

Завідувачеві кафедри
теорії і практики перекладу з англійської
мови
к.ф.н., доц. Мелько Х.Б.
Завітайло Валерія Олегівна
(ПІБ студента)
II курсу другого (магістерського) рівня вищої
освіти, денної форми здобуття освіти,
групи МПа 02-21
факультету германської
філології і перекладу,
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-орієнтований
переклад (англійська мова і друга іноземна
мова)
Контактний телефон: 067 24 62 188

З А Я В А

Прошу допустити мене до захисту кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства на тему «Вербальні засоби актуалізації категорій раса та етнічність у сучасних американських драматургічних творах, особливості їх передачі українською мовою» в екзаменаційній комісії з атестації здобувачів вищої освіти ступеня «магістр».

Науковий керівник Рахнянський Віктор Васильович
(посада, ПІБ)

Ознайомлений / ознайомена з Положенням про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти Київського національного лінгвістичного університету (перший (бакалаврський) і другий (магістерський) рівні вищої освіти; денна і заочна форми здобуття освіти).

Даю дозвіл на перевірку моєї кваліфікаційної роботи на академічний плагіат. Повідомлений / повідомлена, що в разі наявності рівня оригінальності кваліфікаційної роботи менше 50 % вона не буде допущена до захисту, а я буду відрахований / відрахована з Університету за невиконання індивідуального навчального плану.

У разі допуску моєї кваліфікаційної роботи до захисту даю дозвіл на розміщення цієї роботи в репозитарії Університету.

До цієї заяви додаю один примірник кваліфікаційної роботи в паперовому вигляді і електронний варіант цієї роботи. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

(підпис)

(ПІБ)

«__»_____2022р.

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) П курсу групи МПа 02-21 факультету германської філології і перекладу, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Завітайло Валерії Олегівни

(ПІБ студента)

за темою «Вербальні засоби актуалізації категорій раса та етнічність у сучасних американських драматургічних творах, особливості їх передачі українською мовою»

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні, ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту _____

(_____)

(підпис керівника)

(ПІБ керівника)

" ____ " _____ 2022 року

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) II курсу групи МПа 02-21 факультету германської філології і перекладу, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – французька, освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (французька мова і друга іноземна мова)

Завітайло Валерії Олегівни

(ПІБ студента)

за темою «Вербальні засоби актуалізації категорій раса та етнічність у сучасних американських драматургійних творах, особливості їх передачі українською мовою»

Кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити ✓ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні, ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (_____)

(підпис керівника) (ПІБ керівника)

" ___ " _____ 2022 року

**РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) _____ ІІ _____ курсу групи **МПа 02-21** факультету германської філології і перекладу, спеціальності **035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно)**, перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Завітайло Валерії Олегівни

(ПІБ студента)

за темою «Вербальні засоби актуалізації категорій раса та етнічність у сучасних американських драматургійних творах, особливості їх передачі українською мовою»

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

" ____ " _____ 2022 р

**РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРАЗ
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) _____ ІІ _____ курсу групи МПа 02-21 факультету германської філології і перекладу, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (перекладвключно), перша – французька, освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (французька мова і друга іноземна мова)

Завітайло Валерії Олегівни

(ПІБ студента)

за темою «Вербальні засоби актуалізації категорій раса та етнічність у сучасних американських драматургічних творах, особливості їх передачі українською мовою»

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____ (ПІБ рецензента)

_____ (підпис рецензента)

” ”

_____ 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСМИСЛЕННЯ КАТЕГОРІЙ «РАСА», «ЕТНІЧНІСТЬ» В СУЧАСНИХ ГУМАНІТАРНИХ СТУДІЯХ	
1.1 Поняття категорій «раса» та «етнічність» в сучасній лінгвістиці.....	5
1.2 Перекладацькі стратегії відтворення категорій «раса» та «етнічність» у драматургічних творах.....	14
1.3 Особливості драматичного дискурсу сучасних американських авторів та специфіка його перекладу.....	21
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2	
ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КАТЕГОРІЙ «РАСА» ТА «ЕТНІЧНІСТЬ» У СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ДРАМАТУРГІЙНИХ ТВОРАХ	
2.1 Класифікація номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за частиномовною належністю.....	30
2.1.1 Іменники на позначення категорій «раса» та «етнічність».....	30
2.1.2 Прикметники на позначення категорій «раса» та «етнічність».....	33
2.1.3 Дієслова на позначення категорій «раса» та «етнічність».....	35
2.2. Класифікація номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за стилістичними характеристиками.....	36
2.2.1 Образні засоби репрезентації категорій «раса» та «етнічність».....	36
2.2.2 Емотивність лінгвальної репрезентації категорій «раса» та «етнічність».....	40
2.2.3 Оцінність у семантиці номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність».....	44
2.3. Функційні особливості вербальної репрезентації категорій «раса» та «етнічність»	46

2.3.1 Функція категорії «раса» у сучасних американських драматургічних творах.....	46
2.3.2 Функція категорії «етнічність» у сучасних американських драматургічних творах.....	48
2.3.3 Порівняння функцій категорій «раса» та «етнічність» у сучасних американських драматургічних творах.....	50

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ КАТЕГОРІЙ «раса» та «етнічність» У ПЕРЕКЛАДАХ ТЕКСТІВ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДРАМАТУРГІЇ

3.1 Способи еквівалентного відтворення українською мовою категорій «раса» та «етнічність».....	53
3.2 Застосування лексичних, граматичних та лексико – граматичних трансформацій при перекладі категорій «раса» та «етнічність».....	62
Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	83
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	83
Додаток А. Вербалізація категорій «раса» та «етнічність» у американській драмі на основі таких п'єс як «Відіграти назад» («The Undoing»), «Вдалих хід» («Сор»), «Водій міс Дейзі» («Driving miss Daisy»).....	84
SUMMARY.....	96

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Нині ми все більше інтегруємося в глобальний світ суспільство, де маємо взаємозв'язок із людьми, із власною позицією щодо економіки, політики, релігії. Так ми поступово адаптуємося до життя в мультикультурному соціумі, де можуть разом жити люди різних рас та етносів. Проте питання раси та етнічності не є новим. Воно яскраво представлено в різних творах літератури, оскільки з давні часів люди жили в суспільстві, де їм доводилося проживати разом із представниками інших націй, що зумовлено насамперед історичними обставинами.

Не винятком є і твори американських драматургів, оскільки саме США є тією країною, на території якої проживають представники різних рас та етносів, що пов'язано з історичними, економічними, політичними подіями. Тож важливо дослідити як у американській драматургійності представлені люди різних рас та націй. Водночас цікавим є представлення корінних американців та їхнє ставлення до «чужинців».

Варто наголосити, що питання раси та етнічності в американських драматургійних творах досліджувалося такими вітчизняними дослідниками як Є. Васильєв [9], Н. Висоцька [10], М. Гринишина [13], Н. Жуковська [15], Н. Малютіна [22], В. Рахнянський [40]. Вони заявляють, що раса та етнічність визначаються філологічними та перекладознавчими аспектами драматургійних творів Америки. Зокрема, персонажі залежно від етнічної та расової приналежності зображаються як виключно негативні або позитивні, із певними поглядами на культуру, їхня зовнішність відповідає параметрам ідентичності. Цікаво, що представники інших етносів відображені переважно, як асимільовані, тобто ті, які достатньо швидко адаптувалися до життя в Америці. Представників інших рас переважно відображають навпаки як таких, що не можуть при звичаїтися до американського стилю життя і стають об'єктом кпинів від корінних американців.

Зокрема, ґрунтовні дослідження питань раси та етнічності в американських драматургійних творах були здійснені Н. Висоцькою. Вона

звертає увагу на те, що мультикультурність Америки значно вплинула на драматургію та літературу цієї країни. Так, представники інших народів та рас були основними персонажами творів, що порівнялись із тими, хто хотів показати свою ідентичність. Вона помітила, що в драматичних творах преставників негроїдної раси змальовано здебільшого як негативних персонажів, що не мають достатнього успіху в житті. Водночас європеїдні люди зображені як щасливі та доволі успішні. Цікавим є те, що представники інших етносів зображені як люди, що швидко адаптувалися до американського стилю життя і знайшли там щастя. Відповідно, вона робить висновок про стереотипне бачення американськими драматургами представників різних рас та етносів [10 : 50].

Отже, можна говорити, що питання вербалізації категорій «раса» та «етнічність» у сучасному світі є досить актуальним. Зокрема, необхідно дослідити філологічні та перекладознавчі аспекти репрезентації цих категорій в американських драматургійних творах.

Мета дослідження — розкрити вербальні засоби актуалізації категорій «раса» та «етнічність» у сучасних американських драматургійних творах та проаналізувати особливості їх передачі українською мовою. Відповідно до мети дослідження було поставлено такі **завдання**:

- описати поняття категорій «раса» та «етнічність» у сучасній лінгвістиці;
- узагальнити класифікацію номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за частиномовною належністю;
- охарактеризувати класифікацію номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за стилістичними характеристиками;
- порівняти функційні особливості вербальної репрезентації категорій «раса» та «етнічність»;
- проаналізувати способи еквівалентного відтворення українською мовою категорій «раса» та «етнічність»;

— визначити застосування лексичних, граматичних та лексико — граматичних трансформацій при перекладі категорій «раса» та «етнічність».

Методи дослідження. У роботі використано такі загальнонаукові методи дослідження такі як: описовий, аналізу та синтезу, узагальнення, порівняння. Також застосовані конкретно спеціальні методи, зокрема, літературознавчий аналіз, метод діалогічної інтерпретації тексту, контекстуально-інтерпретаційний метод, соціолінгвістичний метод, метод контекстологічного аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що було вперше досліджено категорії «раса» та «етнічність» у розрізі американських драматургічних творів. Водночас увага приділялася філологічному та перекладознавчому аспектам. Також було удосконалено знання про репрезентацію персонажів, що є представники інших етносів та рас, у драматургічних творах. Дослідницький матеріал будувався на діалогах персонажів, що є показником динаміки та емотивності мовлення.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати доцільно використовувати лінгвістам, перекладачам, літературознавцям, письменникам. Ця робота буде корисна для викладачів та студентів філологічних напрямів. Результати можна використовувати під час перекладу літературних творів американських письменників та відображенні мультикультурності у своїх дослідження. Матеріали дослідження дають змогу ґрунтовно зрозуміти ставлення корінних американців до інших етносів та рас, що було відображено в драматургічному дискурсі.

Апробація результатів дослідження.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів із підрозділами, висновків, списку використаних джерел, списку довідкової літератури, списку джерел ілюстративного матеріалу, додатків, summary. У першому розділі визначено теоретичні основи функціонування категорій «раса» та «етнічність», охарактеризовано перекладознавчі стратегії, визначено американський драматургічний дискурс. Другий розділ присвячено

класифікаціям номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за частиномовною належністю, номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за стилістичними характеристиками, функційним особливостям вербальної репрезентації категорій «раса» та «етнічність». У третьому розділі розкрито способи еквівалентного відтворення українською мовою категорій «раса» та «етнічність» та визначено застосування лексичних, граматичних та лексико — граматичних трансформацій при перекладі категорій «раса» та «етнічність».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСМИСЛЕННЯ КАТЕГОРІЙ «РАСА», «ЕТНІЧНІСТЬ» В СУЧАСНИХ ГУМАНІТАРНИХ СТУДІЯХ

1.1 Поняття категорій «раса» та «етнічність» у сучасній лінгвістиці

Проблематика осмислення категорій «раса» та «етнічність» є багатограними поняттями, що користуються досить поширеною актуальністю. Цими поняттями весь час цікавиться низка вчених, що досліджують соціологію, культурологію, лінгвознавство (мовознавство), політологію, літературу та психологію. Ці терміни дуже пов'язані одне з одним і, у якомусь певному сенсі, є невід'ємними частинами одне одного. Тому й не дивно, що й у сучасному світі проблема взаємозв'язку цих двох категорій «раса» та «етнічність» залишається актуальною й цікавою для багатьох дослідників у різних наукових сферах [30 : 3].

Розгляньмо перше поняття ширше. Раса — це категоризація людей на основі спільних фізичних або соціальних якостей на категорії, які зазвичай розглядаються як певні в якомусь суспільстві [21 : 11] (ССЛ : 90). Це, можна сказати, так звана «людська порода». Раса — у фізичній антропології це біологічний таксон виду «людина розумна», рангу нижче підвиду тварин. Уперше термін «раса» в значенні таксономічного поділу людства на види запропонував французький вчений і мандрівник Франсуа Берньє [29 : 13] (СІС : 250).

Сучасна наука розглядає расові категорії як соціально сконструйовані, тобто раса не властива людям, а це, імовірноше, ідентичність, створена часто соціально-домінантними групами, чії значення були закріплені в соціальному контексті. Різні культури визначають різні расові групи, часто орієнтовані найбільші групи соціальної значущості, і ці визначення можуть змінюватися з часом [37 : 21].

За словами генетика Девіда Райха, «хоча раса може бути соціальною конструкцією, відмінності в генетичному походженні, які корелюються із багатьма сьгоднішніми расовими конструкціями, є реальними» [67 : 32]. У відповідь на висловлювання Девіда Райха, що стоїть вище, група, що складалась із 67 учених, що займалися вивченням широкого кола дисциплін, написала, що його концепція раси була «недосконалою», оскільки «сенс і значення груп вирізьблено через соціальні втручання» [68 : 257].

Соціально-економічні чинники разом із ранніми, але стійкими поглядами на расу призвели до страждань між певними расовими групами. Расова дискримінація часто збігається з расистським мисленням, коли індивіди та ідеології однієї групи починають сприймати членів іншої групи як расово визначених, і морально неповноцінних. У результаті расові групи, які мають порівняно малу владу, часто виявляються виключеними або пригнобленими суспільством, тоді як гегемоністські домінуючі особи та установи звинувачуються в расистських настроях. Расизм призвів до багатьох випадків трагедій, включно із такими лихами як рабство та геноцид [44 : 21].

Новий етап, що знаменував нове осмислення фактора «раси» в ідентичності індивідуума, що походить від етно-культурної групи, відкрив нові можливості літераторів США впродовж періоду «етнічного відродження» (60–70 рр. ХХ ст.). Це призвело до майбутніх результатів, таких як: взаєморозуміння між расами та вагомої зміни стереотипів про ставлення до даної категорії. Це були фактори, що були підсилені діяльністю мексикано-американських письменників, поетів і, тих, хто нас найбільше цікавить, драматургів. Ці люди винаходили власні авторські концепти, експериментували у сфері поезики і проблематики художнього слова, поглиблювали та розширювали горизонти бачення багатообразної, трансформативної та варіативної расової ідентичності [73 : 1290].

Іммігранти до Сполучених Штатів прибули з усіх регіонів Європи, Африки та Азії. Вони змішалися між собою і з корінними жителями континенту. У Сполучених Штатах більшість людей, які ідентифікують себе

як афроамериканці, мають деяких європейських предків, тоді як багато людей, які ідентифікують себе як європейці, мають деяких африканських або американських предків [46 : 32].

Із найбільш ранніх зародків історії Сполучених Штатів американські індіанці, афроамериканці та європейські американці класифікувалися як приналежність до різних рас, проживаючи на території Штатів. Намагання відстежити змішування між групами призвели до поширення категорій, таких як «мулат» і «окторон». Критерії сепарації в цих расах були розділені наприкінці 19 століття. Під час Реконструкції все більше американців почали вважати чорним будь-кого, хто має хоч «одну краплю» відомої «чорної крові», незалежно від зовнішнього вигляду [50 : 50].

На початку 20-го століття це поняття було закріплено законом у багатьох штатах. Індіанці, як і раніше, визначаються певним відсотком «індіанської крові» (що називається як «квант крові»). Щоби бути білим, потрібно було успадкувати й усвідомлювати «чисте» походження білошкірої людини. «Правило однієї краплі»(гіподесцента) належить до умовності визначення людини як расово чорної, якщо вона має будь-яке африканське походження, яке можна прослідкувати. Це правило означало те, що ті, хто належав до так званої змішаної раси, але з деяким помітним африканським походженням, були визначені як чорні. «Правило однієї краплі» характерне не тільки для тих, хто має африканське походження, але і для жителів Сполучених Штатів, що має будь-який афроамериканський досвід в історії свого родоводу [69 : 11].

Наприклад, термін «іспаномовний», як етнонім, з'явився у 20 столітті зі зростанням міграції робітників з іспаномовних країн Латинської Америки до Сполучених Штатів. Сьогодні слово «латиноамериканець» часто використовується як синонім «латинос». Визначення обох термінів не є расовими і включають людей, які вважають себе представниками різних рас (чорні, білі, індіанці, азіати та змішані групи) [71 : URL].

Однак у США є поширеною помилкова думка, що латиноамериканець/латинос, а іноді навіть національне походження, наприклад, мексиканське, кубинське, колумбійське, сальвадорське тощо, є расами. На відміну від «латиноамериканців» або «латиносів», «англо» належить до неіспаномовних білих американців або неіспаномовних європейських американців, які здебільшого розмовляють англійською мовою, але не обов'язково мають англійське походження.

Необхідно чітко розрізняти два дуже різні поняття — «нація» й «раса». Людей об'єднує в націю спільна мова, територія, економічне життя та психічний склад. На відміну від нації, раса — це сукупність людей, які мають загальний фізичний тип, походження якого пов'язане з певною територією [68 : 258].

Такі позначення, як «англійська раса», «французька раса», «італійська раса», «німецька раса», «японська раса», «китайська раса» тощо, є помилковими [51 : 43].

Вважається, що брак внутрішньо необхідного зв'язку між расою та мовою очевидний з багатьох фактів. Людина будь-якої раси, вихована з перших років життя в будь-якій країні, розмовлятиме рідною мовою народу цієї країни. Є багато прикладів повної невідповідності меж поширення мови, з одного боку, і расового типу, з іншого. Так, серед тюркомовних народів можна зустріти, наприклад, азербайджанців, що належать до одного з південних варіантів європеїдної раси, якутів як яскравих представників монголоїдної раси [70 : 22], тощо.

Вивчення різних форм цього історичного зв'язку дало змогу зробити низку узагальнень:

1) мова й культура можуть поширюватися без переміщення антропологічних типів, але антропологічні типи ніколи не поширюються, не приносячи із собою певну культуру та мову;

2) антропологічні дані можуть відігравати важливу роль у визначенні тих етнічних «прошарків», з яких утворилася дана нація;

3) коли маса населення, майже однорідна за антропологічним складом, поділена на групи, що розмовляють різними мовами, слід шукати історичну спільність цих груп у минулому певних форм [72 : 830].

Розгляньмо інше поняття, що було подане в темі. Етнічність — властивість етнічної спільноти, що позначає її особливе виділення від інших спільнот, а також синонім більш широко розповсюдженого у вітчизняній науці поняття етнос [66 : URL] (ЕЕД: 19; СЕП : 10).

У цілому, чіткого и загальноприйнятого визначення терміну «етнічність» в етології в сучасному світі не знайдено. У європейській науці термін спочатку узагальнено позначав «сукупність характерних культурних рис етнічної групи» [54 : 1640].

Сформована сучасними представленнями етнічність можна представити як форму соціальної організації культурних різновидів, сучасних характеристик. У той час члени етнічної спільноти вважаються значущими й лежать в основі їхньої самосвідомості. Ця характеристика належить також до володіння одними або декількома загальними назвами, загальними елементами культури, представленнями про загальне походження і, як результат — наявність загальної історичної пам'яті. Водночас представники будь-якої етнічності асоціюють себе з певною особливою географічною територією та почуттям групової солідарності [52 : 13].

Етнічна група або етнічна приналежність — це група людей, які ідентифікують себе один з одним на основі спільних ознак, що відрізняють їх від інших груп [60 : 2]. Ці атрибути можуть включати загальні набори традицій, походження, мови, історії, суспільства, культури, нації, релігії або соціального ставлення в межах їхнього проживання. Етнічність іноді використовується як синонім із терміном нація, особливо у випадках етнічного націоналізму, і є певною від пов'язаного поняття раси.

Етнічність можна тлумачити як успадковану або як нав'язану суспільством конструкцію. Етнічна приналежність, як правило, визначається спільною культурною спадщиною, походженням, міфом про походження,

історією, батьківщиною, мовою чи діалектом, символічними системами, такими як релігія, міфологія та ритуали, кухня, стиль одягу, мистецтво чи зовнішній вигляд. Етнічні групи можуть мати вузький або широкий спектр генетичного походження, залежно від групової ідентифікації, причому багато груп мають змішане генетичне походження. Етнічні групи часто далі і продовжують розмовляти спорідненими мовами [58 : 69].

Поняття культурної самоідентифікації лежить в основі визначення етнічності національних спільнот щодо інших спільнот (етнічних, соціальних, політичних), з якими вона є у фундаментальних зв'язках. Як правило, присутній значущий різновид між внутрішньогруповими та зовнішніми представленнями етнічності. Для визначення етнічних спільнот присутні як об'єктивні, так і суб'єктивні критерії. У якості таких критеріїв є відмінності в антропологічному типі, географічному походженні, господарської спеціалізації, релігії, мові та навіть особливостях матеріальної культури (їжі, одязі й тому подібне) [59 : 12].

Етнічність також визначається як емоційний зв'язок зі своєю групою. Вона виражається в особливій ідентичності певної особи в аспекті фундаментальності й може навіть диктувати тлумачення поведінки. Багато науковців у своїх дослідженнях на цю тему намагалися декодувати це поняття [45 : 30].

Аналізуючи процес етнічної ідентифікації, можна помітити таку закономірність: етнічна свідомість груп і індивіда не є яскраво вираженою, якщо етнічні стосунки стабільні або за умови існування індивіда у моноетнічному середовищі. Але у мультиетнічному середовищі спілкування етнокультурних груп може надати індивіду більше можливостей для здобуття знань про особливості власної та інших груп. Це впливає на розвиток міжетнічного порозуміння, на формування комунікативних навичок [40 : 34].

Виражаючись іншими термінами, власна етнічна приналежність керується свідомим розумінням статусу в соціальній культурі суспільства певної групи, що включає в себе і культуру і етнос. Наприклад, у США

очевидні расові відмінності в зовнішності або культурних відмінностях індивіда від домінантної групи населення, постає питання не в тому чи доцільно використовувати власну етнічну назву в цьому випадку чи уникати цього, у тому, яку назву було б коректно використовувати. Розгляньмо на прикладі: людина, яка у своєму роді мала мексиканських емігрантів може застосовувати до себе такі терміни як «мексиканські американці», «іспаномовні американці», «латиноси», «чикано». Отже, вони відображають своє бажання в ідентифікації її іншими людьми, отже, бажаний вигляд в очах більшості [55 : 362].

1982-й рік знаменувався об'єднанням фахівців у галузі етнічної літератури одним із поважних авторитетів в американській літературі професором Єльського університету Полем Лаутером. Головною метою цього слугувало декілька аспектів: збирання в антологію, аналіз та репрезентація зразків американських етнічних літератур, що розвивались упродовж різних етапів в історії, для того, щоби створити своєрідний революційний прорив у вивченні національної літератури. Двотомник «Антологія американської літератури рідного краю» та енциклопедія «Американське різноманіття: американська ідентичність», що були опубліковані в 1990-му році, були рушійною силою літературної наукової галузі, редакцією Джона К. Рота та антологію Роберта Пека та Джона Паріні «Американські ідентичності. Сучасне мультикультурне багатоголосся» (1994), у яких були зроблені спроби визначити, хто такий американець сьогодні і як «національне» в його ідентичності вступає у взаємодію з «груповим» та «субкультурним» [64 : 5].

Щорічно в США виходять друком десятки антологій із вступними оглядовими статтями, та міждисциплінарними часописами, присвяченими певним американським етнічним культурам. Дотримуватимемося голлінджерівського розуміння етнічної ідентичності як результату «власної згоди», пояснюючи наш вибір тим, що в цьому випадку є змога показати, яким чином досягнення ідентичності стає соціальним процесом. Як уже зазначалось, важливим чинником конструювання етнічної ідентичності є мова

(у свідомості часто фактично ототожнюються мова й суспільна група). У постмодерністських теоріях ідентичність індивіда трактується як лінгвістичний конструкт. За словами літературознавця Джозефа Харріса, «самітність людини можна порівняти із розкішним багатокольоровим килимом із мов, які ми постійно влітаємо в нього й переплітаємо. Завдання письменників не в тому, щоби пристосувати мову до якогось містичного або безсловесного бачення «себе», а використати її для конституювання своєї ідентичності» [57 : 255].

У процесі етнічної диференціації, мова також відіграє ключову роль. Це об'єктивний фактор, що дає змогу етнічній групі формуватись і розвиватись. Найголовнішим є те, що мова є засобом формування особливої мовної свідомості спільноти. Також у якості етнодиференційовальних можуть бути інші різноманітні чинники: уявлення про рідну землю, національний характер, народне і професійне мистецтво, цінності й норми, історична пам'ять, релігія тощо. Зрозуміло, що індивід ідентифікує себе не тільки за етнічними ознаками [61 : 24].

На значущість етнічної приналежності впливають як об'єктивна соціальна реальність, так і різні суб'єктивні фактори (наприклад, рівень освіченості індивіда, ціннісний та емоційний компоненти ідентичності тощо). Отже, і суб'єктивні, й об'єктивні фактори складають основу для етнічного самовизначення, створюючи цілісну систему, яку ми в подальшому будемо називати моделлю етнічної ідентичності [56 : 327].

Набагато більш поширеним є хибне уявлення про зв'язок між антропологічним типом і мовою. Особливо поширений серед людей, які виростили в порівняно моноетнічному та мовно однорідному середовищі. Проте вся історія насичена змінами їхніх мов народами. Інколи трапляється зв'язок антропологічного типу, мови та культури є лише підтвердженням правила. Він повністю зумовлений історичними причинами й легко порушується при зміні ситуації.

Подальші дослідження, що розглядають расу, були зосереджені на перетині психології та лінгвістики, щоб відповісти на питання про наслідки, які мають носії різних рас, коли вони переходять на інші мови.

Психолінгвістика — це ще одна сфера, яка вивчає саме взаємозв'язок раси та мови. Сьогодні в науці США дослідження білінгвізму користуються великою популярністю з огляду на велику кількість двомовних сімей [65 : 24].

Роботи Педерсона (2011, 2013) про расу вже близькі до сучасних реалій і відповідають на багато запитань, які задавали собі вчені наприкінці 20 століття. У своїх роботах він аналізує мовні упередження, які є причиною мовної дискримінації з боку расової/етнічної меншини та призводять до непорозумінь у таких важливих повсякденних проблемах, як робота, житло, медичне обслуговування тощо [66 : URL].

Отже, розглядаючи всі важливі проблеми, які є об'єктами вивчення раси етнічності пояснюємо далі визначення слова «раса». Як стверджує А. Х. Хадлі (2016), неможливо аналізувати расу лише з однієї точки зору. Потрібно розглянути всі наявні визначення. Отже, у такий спосіб «раса» визначається такими поняттями:

- глобальна система;
- стан;
- ідеологія контролюючих людей через підтримання режиму;
- соціальне розшарування;
- гноблення чи експлуатація [63 : URL].

Водночас лінгвісти віддають перевагу саме тлумаченню раси як системи, адже складно виокремити це поняття в межах одного аспекта. Це радше різні показники, які разом утворюють систему.

Раса й расизм є центральними поняттями мовних упереджень. Раса є соціальним явищем, і в такий спосіб вона так чи інакше регулює життя в суспільстві.

Як уже зазначалося, раса є соціальним явищем, тому слідує згадати про проблеми, пов'язані також із расою та лінгвістикою:

- виправдання та засудження рабства в американській громадській думці;
- реконцептуалізація біблійних образів в афроамериканській культурі;
- формування расових стереотипів;
- негативна міфологізація Африки / негативна міфологізація США;
- «рабський наратив» як оригінальна матриця афроамериканських творів;
- зв'язок між проблемами писемності та раси;
- міфологізація власної історії афроамериканцями;
- існування радикальних рухів [62 : 12].

Отже, ми робимо такий висновок, що расою є сукупність людей, які мають загальний фізичний тип, походження якого пов'язане з певною територією результатом соціальних і політичних процесів, які відображаються в багатьох сферах життя та мові. На відміну від раси, етнічність це властивість етнічної спільноти, що позначає її особливе виділення від інших спільнот. Ці поняття також досить міцно пов'язані одне з одним і багато в чому переплітаються. Підводячи підсумок, ми можемо сказати, що раса та етнічність є важливими складниками як антропологічного, так і лінгвістичного дослідження.

1.2 Перекладацькі стратегії відтворення категорій «раса» та «етнічність» у драматургічних творах

На сьогодні немає єдиного визначення поняття «перекладацька стратегія». Так, згідно з найпопулярнішим визначенням «перекладацька стратегія» — програма перекладацьких дій [25 : 4]. Також це тлумачиться як метод виконання перекладацького завдання, що полягає в адекватній передачі з іноземної мови на мову перекладу комунікативної інтенції відправника, з урахуванням культурологічних та особистісних особливостей оратора, базового рівня, мовної надкатегорії та підкатегорії [27 : 148].

Узагальненою перекладацькою стратегією є програма здійснення перекладацької діяльності, що формується на основі загального підходу перекладачі до виконання перекладу в умовах певної комунікативної ситуації двомовної комунікації, яка визначається специфічними особливостями цієї ситуації й метою перекладу, а також визначає характер професійної поведінки перекладача в рамках певної комунікативної ситуації. З позиції перекладача як суб'єкта процесу перекладу, перекладацьку стратегію можна охарактеризувати як спільний план дій перекладача, зумовлений комплексом його принципових установок, спрямованих на досягнення цілей, які свідомо чи несвідомо ставить перед собою перекладач.

Перекладацька стратегія інтерпретується як шлях досягнення певних перекладацьких цілей, які ставить перед собою перекладач. Перекладацьку стратегію розглядають як процесуальне явище: етапи та способи діяльності перекладача у вирішенні конкретних завдань перекладу для досягнення основної мети — створення тексту оригіналу, який зберігає функціональні домінанти тексту оригіналу, які вважаються критерієм еквівалентності перекладу.

Визначення стратегії перекладу тексту здійснюється в аспекті комунікативно-прагматичного підходу: збереження максимально можливої структурно-семантичної близькості вихідного й перекладного текстів, а також досягнення текстом перекладу такого ж самого комунікативного впливу на реципієнта, як і текстом оригіналу. Перекладацькою стратегією можна називати етапи та способи діяльності перекладача, алгоритми перекладацьких дій, спрямовані на розв'язання локальних та глобальних проблем перекладу тексту задля досягнення певних перекладацьких цілей, а саме — створення тексту перекладу, еквівалентного в комунікативно-прагматичному плані тексту оригіналу.

В. М. Ілюхін стратегію перекладу розглядає з позицій комунікативно-прагматичного підходу: «стратегія — метод виконання перекладацького завдання, що полягає в адекватній передачі з іноземної мови на мову

перекладу комунікативної інтенції відправника, з урахуванням культурологічних та особистісних особливостей оратора, базового рівня, мовної надкатегорії та підкатегорії» [31 : 111]. Усі компетенції є сукупністю знань, мовленнєвих навичок і комунікативних умінь, які забезпечують композиційно-сміслову організацію тексту перекладу (дискурсивна компетенція); які становлять здатність до варіативного використання мовних засобів для забезпечення структурно-семантичної організації тексту перекладу (стратегічна компетенція); використання лінгвістичних засобів для побудови комунікативних стратегій із метою досягнення необхідного ефекту висловлювання (риторична компетенція).

Текст перекладу має максимальною мірою репрезентувати зміст оригіналу, властивий автору спосіб вираження думки, його комунікативну стратегію, що досягається за допомогою збереження максимально можливої структурно-семантичної близькості вихідного й перекладного текстів. Перекладацька стратегія передбачає не жорстку послідовність перекладацьких дій, а гнучке варіювання методів і технік перекладу в межах обраних орієнтирів і «генеральної лінії» перекладу, яка, так само, визначається численними факторами: комунікативними установками та інтенціями автора оригіналу й цілями перекладу, характером реципієнта та специфікою предметної ситуації, яка стоїть за текстом, та ін.

На вибір стратегії перекладу понять «раса» та «етнічність» впливають такі чинники:

- 1) мета перекладу;
- 2) тип тексту, що перекладається (виділяються два основних функціональних види перекладу: художній (літературний) переклад та інформативний (нелітературний) переклад);
- 3) характер передбачуваного реципієнта перекладу (у деяких випадках переклад не має точного адресата, і перекладач орієнтується на так званого «усередненого реципієнта») [47 : 8].

Відповідно, можна визначити такі групи перекладацьких стратегій понять «раса» та «етнічність»:

1) конативні стратегії, які виражають спрямованість на адресата взаємодії з урахуванням змісту та функцій спілкування і спрямовані на визначення смислового наповнення вихідного тексту та здійснення впливу на читачів тексту перекладу, задуманого автором оригіналу;

2) особистісні перекладацькі стратегії — закономірності когнітивної обробки інформації (сприймання, інтерпретація та породження), які визначаються рисами характеру перекладача;

3) когнітивно-лінгвістичні стратегії ґрунтуються на лінгвістичних та текстових знаннях перекладача: знання про когнітивну, емоційну, естетичну інформацію та особливості її вербалізації.

Дослідниця І. С. Алексєєва розрізняє перекладацькі дії та перекладацькі стратегії так: перекладацькими діями вона називає усю сукупність можливих дій зі здійснення перекладу, а перекладацькою стратегією — свідомо вибраний перекладачем алгоритм цих дій при перекладі одного конкретного тексту або групи текстів. Вчена виділяє три етапи стратегії перекладу: 1. передперекладацький аналіз тексту (збирання зовнішніх даних про текст; визначення джерела й реципієнта; склад інформації та її насиченість: когнітивна, оперативна, емотивна, естетична інформація; комунікативне завдання, жанр мовлення); 2. аналітичний варіативний пошук (створення тексту перекладу); 3. аналіз результатів перекладу [33 : 117].

Дослідники Е. Полумських та В. Барсукова виділяють чотири етапи стратегії при роботі з перекладом:

1. орієнтаційно-аналітичний етап: знайомство з оригіналом, його прочитання й розуміння, його змістовний і лінгвістичний аналіз, збір зовнішніх даних про текст;

2. етап планування перекладацької діяльності та імовірнісного прогнозування результатів перекладу;

3. операційний етап: безпосереднє здійснення перекладу;

4. етап контролю та оцінювання: редагування перекладу і його прагматична адаптація до умов існування в культурі, яка приймає [24 : 14].

Орієнтаційно-аналітичний етап передбачає:

1. Збір зовнішніх даних про текст: час створення тексту, автор (індивідуальний/груповий/анонімний, носій мови/не носій мови, рід діяльності, статус, самостійність і незалежність автора/належність якій-небудь школі, спадкоємність); реципієнт оригіналу (кількісне охоплення, вікова група, освітній, професійний, соціальний статус).

2. Змістовий аналіз тексту: опис предмета повідомлення (фоновий аналіз), новизна, актуальність, затребуваність, ступінь спеціалізації.

3. Лінгвістичний (структурно-семантичний) аналіз оригіналу: лексичний склад (загальноживана/спеціальна лексика; однорідна/із запозиченнями лексика, образність/конкретність/абстрактність, стилістичний реєстр: книжково-писемний, розмовний, знижений); граматичний склад: темпоральність, модальність, стан, суб'єктність/безособовість, спосіб (активність/пасивність); синтаксичний склад (простота/складність, тип зв'язності: експліцитні засоби зв'язку/смілова прогресія, тип смислової прогресії: ланцюгова, «кустарна», асоціативна; комунікативний тип висловлювання: опис, розповідь, міркування, доказ; повний склад/еліптичність речень; інформаційно-комунікативна структура: тема-рематичний розподіл: прямий/інвертований).

4. Комунікативний аналіз тексту: функції тексту: експліцитні/імпліцитні; ієрархія комунікативних завдань (домінуючі, факультативні, рівноцінні); типи інформації в тексті; тип тексту та/або функціональний стиль і жанр; специфічні характеристики тексту.

Основне завдання такого аналізу полягає у визначенні характеристик оригінального тексту та доміанти перекладу. Залежно від таких характеристик, перекладач обирає перекладацькі стратегії. Саме в процесі передперекладацького аналізу оригінального тексту в майбутніх перекладачів формуються такі важливі навички як вміння бачити як розрізняються типи

змісту тексту і виділяти найбільш важливі (функціонально навантажені) його елементи, що підлягають відтворенню в перекладі, або ті, які можна видозмінити, замінити, опустити [1 : 15].

Етап планування перекладацької діяльності та імовірного прогнозування результатів перекладу. На цьому етапі роль перекладача змінюється з отримувача повідомлення на відправника повідомлення мовою перекладу. Перекладач має визначити, наскільки повно й точно можна передати змістовно-сміслову сторону тексту засобами мови перекладу, її комунікативні установки та прагматику; з'ясувати, чи будуть цілі перекладу збігатися з цілями оригіналу. На цьому етапі відбувається прогнозування ступеня повноти та точності інваріанта перекладу, тобто ступеня еквівалентності тексту перекладу тексту оригіналу. Прогнозований образ результату перекладу буде слугувати перекладачеві орієнтиром, який буде задавати траєкторію перекладацьких дій, міру обґрунтованого відступу від формальної близькості до оригіналу.

На етапі планування перекладацької діяльності необхідно визначити:

1. Завдання перекладу: замовник та/або споживач перекладу (його потреби, рівень знань, вік тощо); цілі перекладу; комунікативні завдання тексту; виявлення труднощів перекладу та визначення способів їх подолання: змістові труднощі (додаткові джерела інформації, необхідність консультацій із фахівцями, заповнення лакун у базі знань, прагнення до вирівнювання тезаурусу автора й перекладача).

2. Лексико-семантичні труднощі (лексичні лакуни в тексті перекладу, неспіввіднесення обсягів значення, стилістична несполучуваність, протиріччя мовним нормам мови перекладу); граматичні та синтаксичні труднощі (за браком або невідповідністю граматичних еквівалентів у мові перекладу, різна лексико-граматична валентність, відмінності в словотворенні, складність передачі граматичних відношень між словами в реченні; відмінності в тематичному членуванні; відмінності в граматичній традиції; функціонально-стилістичні труднощі: відмінності в стилістичній традиції).

3. Імовірнісне прогнозування ступеня еквівалентності тексту перекладу до оригіналу.

Операційний етап — безпосередній перекладацький процес, який включає в себе: роботу зі словниками та іншими джерелами з підбору відповідностей, лексичні та граматичні трансформації, структурно-синтаксичні трансформації [3 : 101].

Етап контролю й оцінювання. На цьому етапі проводиться звірка тексту на предмет наявності/відсутності пропусків слів чи фрагментів; редакторська правка, оцінюється відповідністю жанрово-стилістичним нормам української мови, а також здійснюється адаптація до жанрово-стилістичних норм мови перекладу: перекладач має повно й точно передати думку автора, втілюючи її у форму, властиву українському стилю.

Професійні перекладачі-практики рекомендують починати переклад із прочитання тексту оригіналу від початку до кінця, без зупинки на важких і незрозумілих місцях, беручи до уваги слова, вирази, терміни, яких ви не знаєте або в яких не впевнені. Деякі перекладачі одночасно на полях фіксують вдалі, на їхній погляд, перекладацькі рішення, які швидше приходять на думку при першому, невпинному читанні.

Стратегія перекладу, безперечно, визначається особистісними якостями перекладача, який самостійно на практиці виробляє елементи власної стратегії. Проте нерідко помилки перекладача пояснюються саме неправильним підходом до своєї діяльності або повним ігноруванням обміркування стратегії перекладу. Нерідко тексти для перекладу не мають точного адресата й орієнтовані на освічену читацьку аудиторію, представників середнього класу. У таких текстах не має вузькоспеціальних й діалектних слів, зберігається письмова літературна норма, а також нейтральний і розмовний (але не розмовно-просторічний) стиль.

Певної уваги та ретельності потребують культурно-марковані тексти, переклад яких призначений для осіб, що мають іншого культурного коду, релігійні погляди тощо. Залежно від мети перекладу, такі тексти можуть бути

локалізовані, інтернаціоналізовані або збереженні в сенсі їхнього культурного маркування [4 : 17].

Відповідно, під час здійснення перекладу текстів американських авторів, необхідно коректно обрати стратегію для передачі значення понять «раса» та «етнічність». Адже в даній категорії вкладено принциповий інший зміст для розуміння американського читача, ніж для українського.

Отже, перекладацькою стратегією є програма здійснення перекладацької діяльності, що формується на основі загального підходу перекладача до виконання перекладу в умовах певної комунікативної ситуації двомовної комунікації. Тобто, це конкретні дії, які має виконати перекладач для того, щоби досягти коректного перекладу. Водночас необхідно слідувати перекладацькій стратегії з метою перекладу категорій «раса» та «етнічність», адже дані поняття характерні культурно-маркованим текстам.

1.3 Особливості драматичного дискурсу сучасних американських авторів та специфіка його перекладу

Драматичний дискурс сучасних американських авторів, зокрема, останньої третини минулого століття, був визначений, з одного боку, присутністю національної традиції, а з другого — внутрішніми соціально-культурними процесами в країні, до яких треба, насамперед, віднести:

- 1) децентралізацію театрального життя США;
- 2) економічні та соціальні чинники;
- 3) усе відчутніший вплив ідей та практики мультикультуралізму [10 : 40].

Децентралізація була визначена тим, що кліше щодо театрів та драматургії, сприяли успіху тільки тим постановкам та творам, які відповідали прийнятним нормам. Проте вже в 1950-ті й особливо в 1960–1970-ті рр. виникають альтернативи у вигляді так званих «поза-бродвейських» театрів, що стають осередками театального авангарду: їхня комерціалізація, і собі й у

свою чергу, призводить до появи «поза-поза-бродвейських» театрів. Відповідно, змінилися тексти драматургічних творів, адже вони стали більш незвичними, різкими, сміливими. До розкриття почали пропонуватися різні теми з гострою критикою стереотипного бачення, суспільства, політики [42 : 32].

Другий момент, що справляє сьогодні безпосередній вплив на драматургічний процес у США, — це економічні й соціальні обставини, у яких він відбувається. Разом із бурхливими 1960-ми пішли в минуле найрадикальніші театральні теорії та практики, творці яких, як це часто трапляється в історії, намагалися сполучити суспільний активізм з естетичним експериментом. Водночас їхні наробки не пропали даремно — вони беруться до уваги більш виваженою та поміркованою поетикою драми нашого часу. Відповідно, з'явилися твори з показом різних соціальних класів в умовах економічних криз та економічних явищ [41 : 11].

Третьою істотною складовою слідує вважати мультикультурне розширення обріїв американського театру у всіх можливих значеннях — від плюралізму авторських позицій до залучення до участі в драматургічній діяльності представників різних культурних груп, багато з яких раніше були маргіналізовані та позбавлені можливості на публічне мистецьке самовираження. Як це відбувається і в інших галузях культури, на тлі підвищеної уваги до гетерогенних культурних здобутків усіх секторів населення США зростає поліфонічність американської драми: наразі в ній чути голоси представників різних рас та етносів, регіонів та суспільних рухів, феміністок та сексуальних меншин [13 : 18].

Особливо значна роль у формуванні сучасної картини національної драми належить драматургам-жінкам та виходцям з етнічних меншин. На думку критика Ю. Несміта, американський театр сьогодні перебуває на вирішальному для свого майбутнього роздоріжжі — перехресті крос-культурних течій, з якого вже можна роздивитися обриси нового американського театру, розмаїтого та інклюзивного з расової точки зору.

Відповідно, категорії «раса» та «етнічність» є ключовими в сучасному американському драматичному дискурсі [11 : 170].

Якщо говорити про творців сучасної американської драматургії, то багато хто з критиків вважає провідним драматургом США 1970- 1990-х рр. Сема Шепарда, який є також як актор та режисер. Творчість Шепарда глибоко метафорична, вона просякнута символікою, що спирається, з одного боку, на американську національну міфологію (нерідко з метою її розвінчання), а з другого — на візуально-слуховий ряд, що його створює сучасна поп-культура. Ранні одноактні п'єси Шепарда («Ковбої», 1964; «Невидима рука», 1969; «Дія», 1974), це ті твори, яких відрізняє нерівність та непослідовність у змальовуванні персонажів, тоні і драматургічному методі — реалістичний епізод нерідко змінюється експресіоністським чи алегоричним [48 : 43].

Деякі з цих одноактівок ґрунтуються на настільки особисто-автобіографічних символах та асоціаціях, що майже не піддаються розшифруванню. Водночас вони мають безсумнівну сценічність завдяки чітко відчутному ритмі та потужним візуальним образам. Однією з постійних тем Шепарда стає потреба індивідууму в набутті ідентичності всупереч знеособлюючому світові, часто через «приміряння» низки альтернативних «я» [6 : 11].

Якщо головна сила Шепарда — у його вражаючих образах метафор, то Девід Мемет разом із болючою сатирою приніс на американську сцену нове розуміння американського можливостей мови. Його персонажі, які відчувають гіркоту надій, що не збулися, розчарування та безсилля, належать замкненим світам злочинності, шоу-бізнесу, молодіжної субкультури. Мова відіграє роль клапана, який не дає їм вибухнути в гніві та люті; завдяки мові вони відновлюють той мінімум гідності та самоповаги, без якого існування стає непереносним [32 : 160].

Саме таку функцію виконує мова, зокрема, в «Американському бізоні» (1977), п'єсі, що створила Мемету ім'я в американському театрі. Лише вона в змозі повернути трьом злодюжкам-невдахам, які вирішили вкрати цінну

колекцію монет, віру в себе, підірвану їхньою очевидною нездатністю реалізувати свій задум. У фінальних словах примирення вони знаходять примарну втіху [49 : 123].

Коротенькі, уривчасті репліки персонажів здаються магнітофонним записом реального мовлення, аж доки не помічаєш їхньої дбайливої «вибудованості». З неабиякою іронією автор стилізує мову під своєрідний кримінальний жаргон, афектована граматична правильність котрого в поєднанні з ницьою лексикою та «мудрими» життєвими правилами покликана замаскувати банальність, а то й за браком смислу, заповнити пустку у свідомості героїв [8 : 43].

Цілком закономірно, що драматург китайського походження Девід Хванг віддзеркалює у своїй творчості проблеми різних поколінь азіато-американців («Щойно прибулий», 1980; «Танок та залізниця», 1981). Проте у світовому масштабі він насамперед відзначився п'єсою «М. Баттерфляй» (1988), спрямованою на руйнування стереотипів масової свідомості в стосунках як між Сходом та Заходом, так і між чоловіком та жінкою. «Орієнталізм», тобто довільне конструювання «Сходу» західною думкою у своїх інтересах, переносить традиційно асиметричні статеві ролі на відносини «Захід — Схід». Хванг парадоксально використовує в п'єсі цю сексуалізацію геополітичних стосунків, доводячи карикатурний образ «слухняного, покірного Сходу» до межі ймокоректного. Віра в нього настільки позбавляє героя, французького дипломата Галлімара, здорового глузду, що впродовж років у нього не виникає жодного сумніву щодо жіночої ідентичності його «коханки», співачки Сон Лі Лінг [9 : 16].

Непересічною подією театрального життя США 1990-х рр. стала прем'єра масштабної двочастинної п'єси Тоні Кушнера «Ангели в Америці»: I частина — «Кінець тисячоліття наближається»; II частина — «Перебудова», за яку він був нагороджений Пулітцерівською премією. У багатоплановому епіко-ліричному й навіть фантасмагоричному дійстві на кін було винесено загальне відчуття глибокої невдоволеності «рейганівською ерою» в житті

країни. СНІД, який став тяжким випробуванням на міцність для героїв «внутрішньої», приватно-інтимної сюжетної лінії, розповзається у творі й на публічну сферу, переростаючи в метафору фатальної хвороби суспільства [15 : 15].

Причини втрати Америкою своїх найдорожчих цінностей автор вбачає в її історії, вводячи до твору перегук між сучасністю та добою маккартизму. Американська мозаїка представлена в п'есі з вражаючою повнотою: нащадки старозавітних євреїв та перших поселенців пуритан, чорні та мормони, геї та загублені в сімейному рабстві жінки, цинічні політики та потойбічні видіння проносяться перед глядачем строкатою низкою, створюючи приголомшливий зріз ментального стану Америки 1980-х. Їх усіх хвилює проблема віднайдення себе, свого справжнього ества в цілокупності його різнобічних аспектів, розв'язання якої аж ніяк не полегшується, а лише видозмінюється в новій, мультикультурній атмосфері [14 : 19; 53 : 32].

На тлі феміністичних рухів помітніше заявили себе в американському театрі й жінки-драматурги, серед яких вирізняються Марша Норман, Бет Хенлі та Венді Вассерстайн. Усі вони — кожна по-своєму — ставлять питання про те, як бути жінкою в Америці, котра хоч і проголосила офіційно свою рішучість поновити справедливість щодо жіночої частини населення, на думку багатьох, не дуже охоче розстається на практиці зі спадком патріархальності [17 : 56].

Водночас варто визначити, що особливістю американською драматургії на сучасному етапі є значна кількість п'ес-спогадів. П'еси-спогади є драматичними творами, у яких протагоніст переповідає події, що виринають із його пам'яті. В іншому варіанті цього жанрового різновиду події на сцені відбуваються в спогадах персонажів-оповідачів, які вони можуть коментувати послідовно. Ремінісценції становлять основну або додаткову сюжетну лінію п'еси-спогаду. Уперше термін «п'еса-спогад» був ужитий відомим американським письменником для театру Теннессі Вільямсом, який завдяки

словосполучення «memory play» визначив жанрову природу своєї драми «Скляний звіринець» [12 : 52].

Специфіка перекладу драматичних творів полягає в тому, що їхньою основою є мовлення персонажів, яке виявляється у великій кількості монологів, діалогів, полілогів. Монологи є важливими складниками ідейно-художньої структури творів драматургії, оскільки саме в них найбільш повно розкриваються думки, сподівання, наміри персонажів. Монолог — це фрагмент більш-менш тривалого зв'язного мовлення персонажа, що не переривається репліками інших дійових осіб. Отже, монолог дає авторові можливість особливо яскраво виявити внутрішню суть героя чи героїні, заглибитися в душевний стан персонажа [35 : 240].

Переклад діалогу в принципі нічим не відрізняється від перекладу полілогу — обміну репліками між кількома дійовими особами п'єси. Основна вимога до перекладу цих найважливіших частин драматургічних творів збереження індивідуальних особливостей мови кожного персонажа, оскільки вони передають суть його характеру і прояснюють особливості його поведінки на сцені [34 : 92].

Перекладачеві треба дбати також про природність звучання реплік, про відповідність їхньої лексики й синтаксису закономірностям функціонування розмовної мови. Порушення цих вимог веде до спотворення правди життя, відбитої в оригіналі, і зміщує п'єсу з реалістичної площини (тут ідеться про переклад реалістичної драматургії, бо в театрі класицизму, романтизму, символізму діють інші закони побудови образу й інші прийоми використання мовних засобів). Багато важить у повноцінному відтворенні діалогів та полілогів відображення розмовної основи ритміко-інтонаційної будови реплік, уникнення штучної «книжковості» в структурі речень, вільне володіння народною фразеологією [20 : 56; 36 : 200].

Створюючи художній твір, автор певним чином використовує національно-культурні маркери, які сигналізують про приналежність до певної культури. Такими національно-специфічними «ключами» можуть бути як

експліцитні посилання на певні культурні ознаки, так і імпліцитні вказівки на специфічні ознаки, які зазвичай асоціюються з моделями певної культури. Відтак, деякі топоніми, будучи безпосередніми репрезентантами американської культури, несуть інформацію, яка є незнайомою для українськомовного реципієнтів, але необхідна для розуміння сенсу загалом.

Отже, драматичний дискурс сучасних американських авторів виявляється в мультикультуралізмі, незвичності творів, відображенні економічних та соціальних питань. Водночас специфіка перекладу таких творів виявляється в наявності значній кількості монологів, діалогів, полілогів.

Висновки до розділу I

1. Категорії «раса» та «етнічність» відображаються в наявності схожості та відмінності між людьми різних рас та народів. Це питання на сьогодні є досить актуальним, оскільки постає питання про існування людей у мультикультурному суспільстві зі збереженням ідентичності. Водночас можна визначити такі характерні відмінності між поняттями «раса» та «етнічність». Так, расою є расою є сукупністю людей, які мають загальний фізичний тип, походження якого пов'язане з певною територією результатом соціальних і політичних процесів, які відображаються в багатьох сферах життя та мові. Водночас етнічність це властивість етнічної спільноти, що позначає її особливе виділення від інших спільнот. Тобто, представники раси та етнічності можуть проживати на одній території, мати соціальні та економічні зв'язки, проте етнічність є поняттям більш вузьким, адже відображає конкретну групу людей. Крім того, етнічність є синонімічною категорією до етносу та нації, а от раса є ширшим поняттям.

2. Раса — це категоризація людей на основі спільних фізичних або соціальних якостей на категорії, які зазвичай розглядаються як певні в якомусь суспільстві.

3. Необхідно чітко розрізняти два дуже різні поняття — «нація» й «раса». Людей об'єднує в націю спільна мова, територія, економічне життя та психічний склад. На відміну від нації, раса — це сукупність людей, які мають загальний фізичний тип, походження якого пов'язане з певною територією. Такі позначення, як «англійська раса», «французька раса», «італійська раса», «німецька раса», «японська раса», «китайська раса» тощо, є помилковими. Вивчення різних форм цього історичного зв'язку дало змогу зробити низку узагальнень

- Мова й культура можуть поширюватися без переміщення антропологічних типів, але антропологічні типи ніколи не поширюються, не приносячи із собою певну культуру та мову.
- Антропологічні дані можуть відігравати важливу роль у визначенні тих етнічних «прошарків», з яких утворилася дана нація.
- Коли маса населення, майже однорідна за антропологічним складом, поділена на групи, що розмовляють різними мовами, слід шукати історичну спільність цих груп у минулому певних форм.

4. Етнічна група або етнічна приналежність — це група людей, які ідентифікують себе один з одним на основі спільних ознак, що відрізняють їх від інших груп. Етнічність можна тлумачити як успадковану або як нав'язану суспільством конструкцію. Етнічні групи часто далі і продовжують розмовляти спорідненими мовами.

5. Раса та етнічність гостро постають у перекладацькій стратегії, що формується на основі загального підходу перекладача до виконання перекладу в умовах певної комунікативної ситуації двомовної комунікації. Адже ці категорії яскраво відображені в культурно-маркованих текстах, що ускладнює переклад. Зокрема, можна визначити такі групи перекладацьких стратегій понять «раса» та «етнічність» як конативні стратегії, які виражають спрямованість на адресата взаємодії з урахуванням змісту та функцій спілкування і спрямовані на визначення смислового наповнення вихідного тексту та здійснення впливу на читачів тексту перекладу, задуманого автором

оригіналу; особистісні перекладацькі стратегії — закономірності когнітивної обробки інформації (сприймання, інтерпретація та породження), які визначаються рисами характеру перекладача; когнітивно-лінгвістичні стратегії ґрунтуються на лінгвістичних та текстових знаннях перекладача: знання про когнітивну, емоційну, естетичну інформацію та особливості її вербалізації. Раса та етнічність фігурують у драматичному дискурсі сучасних американських авторів. Водночас драматургія на сучасному етапі відображається в мультикультуралізмі, незвичності творів, відображенні економічних та соціальних питань. Зокрема, особливості перекладу таких творів виявляється в наявності значній кількості монологів, діалогів, полілогів. Одночасно з тим, значна роль у формуванні сучасної картини національної драми належить драматургам-жінкам та вихідцям з етнічних меншин, відповідно, питання раси та етнічності набирає своєї актуальності.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КАТЕГОРІЙ «РАСА» ТА «ЕТНІЧНІСТЬ» У СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ДРАМАТУРГІЙНИХ ТВОРАХ

2.1 Класифікація номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за частиномовною належністю

2.1.1 Іменники на позначення категорій «раса» та «етнічність»

До іменників на позначення категорії «раса», з огляду на американські драматургічні твори, можна віднести найчастіше такі як:

— race — «раса»

(1) *An advancement of the white race* — *Перевага білої раси* (TU : 19).

— nigger — «негр»

(8) *The nigras is takin' over everything* — *Чорні все захоплюють* (TU : 10);

— nigra — «негр»

(7) *Who you think, you are nigra?* — *Ким ти себе вважаєш, негр?* (TU : 33);

— south — «південні»;

— yankee — «янки»

(6) *All Yankee suffer a derangement of the blood brought on by drinkin' inferior burbon* — *Усі янки страждають від проблем із кров'ю, викликаного вживанням дешевого бурбона* (C : 21);

— slaves — «раби»

(5) *How about the slaves?* — *А як щодо рабів?* (C : 32);

— domestic — «місцевий»

(4) *The last black domestic in this town* — *Останній місцевий темношкірий у цьому місті* (DMD : 6);

— mongoloid — «монголоїд»

(3) *Damn mongoloid moron — Проклятий монголоїд-дурень* (TU : 13).

Етнічність та релігійність позначається такими іменниками:

— jew — «євреї»;

— muslim — «мусульманин»;

— turkeys — «турки».

Тобто, можна узагальнити, що іменники позначають лише невелику кількість понять, що визначають расу та етнічність. Водночас самі визначення понять «раса» (race) та «етнічність» (ethnicity) практично не трапляються. Це свідчить про те, що більш важливим є охарактеризувати персонажа в таких спосіб, щоби читач міг самостійно зрозуміти, до якої етнічності та раси належить персонаж, ніж назвати його расу та етнічність.

Досить показовим є уривок із твору «Соур», де іменниками представлені різні національності:

(2) *Russians got our know-how, japs got our money, arabs got our women, jews got our education — Росіяни одержали наше ноу-хау, японці одержали наші гроші, араби одержали наших жінок, євреї одержали нашу освіту* (С : 34).

Тобто, тут охарактеризовано декілька етнічностей, із них усі поставлені як такі, що вкрали американську культуру.

Також можна зустріти такі іменники, які вживаються рідше, як «man» (чоловік), «human» (людина), «people» (люди), «person» (особа), «members» (члени). Здебільшого «man» вживається для позначення особи чоловічої статі. Тут не присутня прив'язка до етнічності та раси, оскільки ця категорія належить до всіх представників. Проте часто ця категорія вживається і стосовно всіх людей, які належать до певної раси. Тобто, це визначення є більш контекстуальним і його потрібно тлумачити залежно від змісту. Зокрема, це можна простежити на прикладі:

(9) *White man's the victim of moderation — Біла людина — жертва поміркованості* (TU : 32).

Іменник «human» вживається рідше. Він, з огляду на американські драматичні твори, належить до представників білої раси. Зокрема, у творах часто трапляються такі вирази як:

(10) *White human...* — Біла людина...

Проте на позначення представників чорної раси не було знайдено іменника «human». Це є показовим аспектом, що відображає ставлення до цих осіб.

Найрідше трапляється іменник «people». Він вживається переважно у випадках, коли потрібно зобразити певну етнічність. Наприклад:

(11) *Americans people...* — Американські люди...

Тобто, це часто зображення народу, що проживає на певній території без прив'язки до раси та нації. Часто іменник використовується тоді, коли необхідно показати ставлення більшості населення певної території до чогось або охарактеризувати його менталітет.

«Person» також вживається тільки щодо білошкірих. Відповідно, це виявлення позитивного ставлення до людей європеїдного кольору шкіри. Зокрема, прикладом є:

(12) *As any white person...* — Як будь-яка біла людина... [39 : 133].

«Members» вживається рідко та належить переважно до темношкірих персонажів. Наприклад:

(13) *To benefit the Daughters of the Confederation, which has no black members* — На благо Дочок Конфедерації, у якій немає темношкірих членів (С : 30).

Щодо расової приналежності, то нерідко трапляються також іменники «Indians» (індіанці), «Yankee» (янкі) та «Sambo» (самбо). Це змішані раси, що проживають на території Америки. Відповідно, дані іменники використовуються тоді, коли потрібно показати відношення представників цих рас до американців і навпаки, а також менталітет цих рас. Зокрема, це продемонстровано на прикладі:

(14) *Thought we down the damn Indians in, an' now they right back buyin' Maine and driving Cadillac* — *Думали, що ми здолали клятих індіанців, а тепер вони знову купують «Мейн» і їздять на «Каділаку»* (С : 19).

Відповідно, цей приклад демонструє зневажливе ставлення до цих рас.

Отже, для позначення рас використовуються такі іменники як nigger, south, Yankee, Indians, Sambo. Етнічності та релігійності позначаються як jew, muslim, turkeys, russians, arabs, jap. Без прив'язки до етнічності та раси функціонують іменники people, man, human.

2.1.2 Прикметники на позначення категорій «раса» та «етнічність»

Раса в американських драматургічних творах позначається такими прикметниками як:

— «colored» (кольорові)

(15) *Colored got our jobs* — *Кольорові одержали нашу роботу* (TU : 12);

— «white» (білі)

(16) *There ain't a coon born good enought to touch a white man's teeth* — *Ще не народився той, хто буде доторкуватись до зубів білої людини* (TU : 31);

— «black» (чорні)

(17) *Black may be beautiful* — *Чорний може бути вродливим* (TU : 19);

— «nigger» (чорні)

(18) *This is nigger music* — *Це «чорна» музика* (С : 14);

— «light» (світлі) та «dark» (темні)

(19) *Jes' like light or dark we all the same nigger* — *Незалежно від того, чорні чи білі, ми всі негри* (DMD : 40);

— «yellow» (жовтий)

(20) *You are yellow* — *Ти жовтий* (TU : 10);

— «black-face» (чорнолиций)

(21) *But there ain't gonna be no black-face minstrel show* — Але на мінестральному шоу чорнолицих не буде (TU : 16);

— «black-floggin'» (чорношкірий)

(22) *Black-floggin'!* — Чорношкірий! (С : 32).

Найчастіше використовуються саме прикметники «colored», на позначення представників інших рас, «black», «white». «Nigger», «light», «dark», використовуються рідко, що зумовлено тим, що ці визначення мають переважно негативний відтінок. Водночас прикметники на позначення рас використовуються частіше ніж іменники, а також здебільшого характеризують колір шкіри персонажа, що й дає змогу віднести його до конкретної раси.

Етнічності виражені здебільшого завдяки вказівки на ту територію, де вони проживають. Так, у творах американських драматургів часто зустрічаються такі позначення етнічностей як «southern»:

(23) *Where the Southern elite with the barbarians at the gate* — Де південна еліта з варварами біля воріт? (С : 27);

(24) *Well, I got a pecan homily say you're too damn old to gettin' doxied up like a Southern belle* — Ну, мені прочитали лекцію, що буцімто занадто стара, щоб мене цькували, як південну красуню (С : 29);

(25) *Thanks God Southern girls are still taught to sew* — Слава богу, що дівчат із півдня досі вчать шити (С : 32).

Різниця між етнічностями трапляються й у виокремленні релігійного аспекту. Так, трапляються прикметники по-типу «місіонерський» (missionary):

(26) *Sound like a grakle in the missionary position* — Звучить як гракл у місіонерській позі (С : 32).

Прикметники відображають порівняння за зовнішніми характеристиками персонажами: колір шкіри, очей, обличчя. Водночас вони переходять часто в розряд іменників, оскільки нерідко вживаються самостійно, без додатку, що вказує на стать, вік, соціальне положення. Відповідно, можна стверджувати, що прикметники використовуються найчастіше, оскільки лаконічно відображають сутність сказаного, дають змогу

не вживати слова по-типу *man, human, people*, створюють додаткове емоційне навантаження. Також застосування прикметників це можливість показати зневагу до певної раси чи етнічності, такі як прикметники часто використовуються в негативному контексті.

Водночас поруч із прикметниками зустрічаються іменники «*skin*», «*face*», «*blood*». Це сприяє тому, що відбувається диференціація між різними расами та етнічностями за показниками фізіології. Водночас саме на таких словах як «шкіра» та «обличчя» робиться найбільший акцент, тобто, різниця між расами полягає переважно саме в кольорі шкіри.

Отже, в американських драматичних творах на позначення раси та етнічності трапляються такі прикметники як «*colored*», «*black*», «*white*». «*nigger*», «*light*», «*dark*», «*Southern*». Із них перші 3 прикметники трапляються найчастіше.

2.1.3 Дієслова на позначення категорій «раса» та «етнічність»

Дієслова на позначення категорій «раса» та «етнічність» трапляються рідко, проте в деяких драматичних творах вони присутні. Зокрема, можна зустріти такі дієслова як:

Guest arrive — *гостити* — *гостючі*

(27) Now remember, best poor glasses when we come back for refreshment after the parade, and most important, the place cards must correspond to the flower-favors handed out at the guest arrive — А тепер запам'ятайте: найкращі келихи для бідних, коли ми повертаємося, щоби підкріпитися після параду, і, що дуже важливо, картки з місцями мають відповідати квітковим подарункам, які роздають гостючим (TU : 18).

Maid — *служити* — *служник, покоївка*

(28) She was given to me as a personal maid by mother on my wedding day and she been with me ever since — Вона була дана мені як особиста покоївка від матері в день мого весілля, і відтоді вона була зі мною (С : 31).

Servants — слуги — служити

(29) *It is only irresponsible Yankee who change their servants on a whim* —
Це лише безвідповідальні янки, які міняють своїх слуг на примху (TU : 18).

Early arrivals — раніше приїхати — раніше приїжджі

(30) *I believe my mother trained me to deal with early arrivals* — Я вважаю,
що мама навчила мене мати справу з раніше приїжджими (DMD : 43).

Whitewash — побілити — побілений

(31) *An whitewash it like adman picket face* — Побілений, як обличчя
рекламного пікету (TU : 27).

Позначення етнічності можна зустріти на прикладі «swedish-lookin'»

«swedish-lookin'» — виглядати по-шведські — шведський вигляд

(32) *A big tall, blond, swedish-lookin', dentist outa Minnesota* — Великий,
високий, білявий, схожий на шведа, дантист із Міннесоти (TU : 23).

Тобто можна узагальнити, що дієслова на позначення раси та етнічностей використовуються досить рідко. Порівняно із прикметниками та іменниками вони займають найменшу частку в драматургійних творах. Це зумовлено як складністю творення, так і розуміння, транслюванні правильного змісту до читача. Водночас дієслова утворюються від виду діяльності представника раси та етнічності, його походження, зовнішності.

Отже, для позначення раси та етнічності використовуються такі дієслова як «whitewash», «swedish-lookin'», «early arrivals», «guest arrive», «maid». Водночас дієслова займають найменшу частку серед інших частин мови, що позначають расу та етнічність.

2.2. Класифікація номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за стилістичними характеристиками

2.2.1 Образні засоби репрезентації категорій «раса» та «етнічність»

З метою виявлення особливостей вираження категорій «раса» та «етнічність» у американській драмі на сучасному етапі, було проаналізовано такі п'єси як «Відіграти назад» («The Undoing») (TU), «Вдалих хід» («Coup») (C), «Водій міс Дейзі» («Driving miss Daisy») (DMD). У цих п'єсах питання раси та етнічності стоять особливо гостро і стають одними з провідних тем творів (дод. А).

Першим засобом репрезентації категорій раса та етнічність, є вказівка на асиміляцію. Зокрема, часто використовується слово «accents» — «акцент». Зокрема, у «Driving miss Daisy» питання раси та етнічності стоять на одному рівні. Адже головна героїня разом із сином належать до єврейської родини, відповідно є білошкірими, проте довгий час проживають у Америці. Водій для жіночки є чорношкірим, що породжує певні стереотипи зі сторони оточуючих. Досить цікавим моментом у п'єсі є початок твору, де міс Дейзі та її син описується як:

(33) *Jewish but they have strong Atlanta accents — Єврейська родина, але в їхній вимові чутний сильний атлантичний акцент* (DMD : 3).

Відповідно, показано, що родина Вертанів є асимільованою. Тобто, вони є іншою етнічністю, проте вже сприймають себе як американці, відповідно, ведуть такий спосіб життя. Водночас героїня показана як елегантна, вродлива, статна жінка. Вона одним оглядом здатна спричинити повагу та відчуття власної меншовартості. Водночас її син є бізнесменом та чоловіком, якого всі поважають у місті. Усе це свідчить про те, що навіть люди іншого етносу в Америці сприймаються як корінні американці, такі ж. Вони швидко адаптуються до реалій американського життя і вочевидь не прагнуть повертатися на Батьківщину.

Водночас її водій Гоук зображений як трішки незграбний, але кмітливий, сором'язливий, уважний чоловік. Він намагається догодити своїй пані та роздає поради, проте вона не сприймає його серйозно, адже він навіть не вміє читати. Водночас попри те, що він чорношкірий, у творі його показано лише з позитивного боку, що йде на протиріч традиційним описам

афроамериканців. Крім того, показово, що сусіди та знайомі ставляться до водія негативно саме через його колір шкіри.

Другим засобом репрезентації є вказівка на заборону чогось для представників інших рас чи етносів:

— «can't use» — «заборонено». Це виявляється в такому уривку як:

(34) *Colored can't use the toilet at no standart Oil....You know dat — Темношкірим заборонено користуватися туалетом на тій заправці... Ви ж знаєте (DMD : 32).*

Тобто, расові обмеження виливаються в тому, що колір шкіри впливає на право користуватися побутом та задовольняти свої потреби. Відповідно, чорношкірий мусить терпіти до наступної заправки і відчувати сором, адже має приховувати свої відчуття. Фраза «ви ж знаєте» є показовою в цьому аспекті. Адже всі білошкірі знають про обмеження для чорношкірих і сприймають це як щось нормальне. Вони вважають, що так і має бути. Адже вони з білим кольором шкіри мають свої права та користуються ними, а те, що інші не можуть скористатися, це, власне, їхні проблеми.

Тож невеликий уривок піднімає дійсно складне питання мовчазної згоди суспільства. Тому що якщо якби білошкірі допомогали чорношкірим у обстоюванні їхніх прав, то можливо суперечки між расами не було б. У цій ситуації білошкірі сприймали це все як політику, яка не стосується їх. Відповідно, вони робили вигляд, що не було б ніякої проблеми, і продовжували жити далі. Тож, виходило, що людина іншої нації, яка приїжджала з іншої країни, мала більше прав, ніж корінний американець, але з чорним кольором шкіри. Усе це сприяло лише більшій ненависті одних рас до інших.

Третім засобом є зрівняння всіх представників інших рас та етнічностей. Як приклад словосполучення «dark we all same» — «ми всі такі ж». Крім того, у драмі «Водій міс Дейзі» яскраво постає питання нелюбові корінних американців до інших етносів та представників рас з іншим кольором шкіри. Це показано у відривку:

(35) *Jew is a Jew to them folks. Jes' like light or dark we all same nigger —*
Для них євреї — це такий же євреї. Зі світлою шкірою чи з темною, ми всі
такі ж негри. (DMD : 40)

Тобто, незалежно від твого походження та кольору шкіри, ти для американців усе одно залишається меншовартісним таким, як афроамериканці. Тим самим герой говорить, що якщо ти іноземець в Америці, то не потрібно вважати, що ти зможеш асимілюватися, та стати рівним. Ти все одно будеш вважатися людиною другого сорту, адже ти не народився в цій країні білим.

Відповідно, можна простежити на основі цього твору, що євреї («Jew»), показані як збірний образ. Це уособлення іншої етнічності, що давно живе в Америці, тож вважає саме цей континент своєю Батьківщиною. Відповідно, за браком перелічення інших націй або виокремлення певних етнічних груп. Читач і так розуміє, що йдеться про різні етноси, просто для зручності їх було узагальнено у єврейську націю.

Четвертим засобом є вказівка на колір шкіри («light», «dark» та «nigger»). Білошкірі показані у творі під назвою «light». Тобто тут робиться наголос на світлому кольорі шкіри. Одночасно з цим таке визначення викликає позитивне сприйняття. У свідомості відразу формується образ гарної, розумної, доброї, елегантної людини, яка має плани на життя та досягає успіху.

До образу чорношкірого дібрані такі слова як «dark» та «nigger». Це відразу викликає певне негативне ставлення. Людина сприймається як незграбна, неосвічена, аморальна. Така, від якої не варто очікувати чогось хорошого. До того ж самий вираз «nigger» сприймається в негативному ключі, і показує, що меншовартісність є нормальною для того часу.

П'ятим засобом є приписування поведінки одної людини до всіх представників раси, так «that's normal... behavior» — «це нормальна для... поведінка». Зокрема, «Вдалих хід» («Coop») відображає людину, що не хоче повертатися до Алабами. Вона відчуває себе чудово в Нью-Йорку та

насолоджується яскравим життям. Водночас показовою в цьому аспекті є фраза:

(36) That's normal Yankee behaviour — Це нормальна поведінка для янки (С : 31).

Тут «янки» вжите в зневажливому значенні. Відповідно, у читача відразу формується образ дикої людини, яка не є освіченою, не вміє читати та писати. Водночас таке позначення одночасно з цим підкреслює сильні культурні зв'язки людини з місцем її походження, адже здебільшого так позначають вихідців із Північної Америки. Тож у цьому випадку зневага проявляється не до представника іншої раси, а іншого етносу, який географічно пов'язаний із регіоном проживанням. Фактично американці не люблять інших американців, що й показано у фразі, де дика поведінка вважається нормальною для янки.

Шостим засобом є неправильне написання раси чи етнічності. Зокрема, способом творення ставлення до раси та етнічності є написання назви цієї раси та етносу. Так, представники негроїдної раси часто пишуться з маленької, а от коли потрібно охарактеризувати представника іншої нації, то використовується велика літера. Відповідно, це зображення негативного ставлення до певних рас, зображення їх як меншовартісних людей.

Отже, засобами репрезентації категорій «раса» та «етнічність» в образному аспекті є неправильне написання раси чи етнічності, приписування поведінки одної людини до всіх представників раси, є вказівка на колір шкіри, зрівняння всіх представників інших рас та етнічностей, вказівка на заборону чогось для представників інших рас чи етносів, вказівка на асиміляцію.

2.2.2 Емотивність лінгвальної репрезентації категорій «раса» та «етнічність»

Категорії «раса» та «етнічність» репрезентуються різними словами. Кожний вираз має емоційне навантаження, що і визначає ставлення до героя.

Тому можна простежити таку специфіку емотивності лінгвальної репрезентації цих категорій.

Вираз «black maid» означає «чорний служник». Тобто тут відразу помітні дві речі. Перше те, що у визначенні вказано не чоловік, а саме служник. Тобто фактично вже саме визначення натякає на те, що чорношкірі не є людьми в розумінні автора. Друге показує, що для чорношкірого обрана саме посада служника. Тим самим підкреслюється, що люди іншої раси не спроможні знайти достойну роботу. Крім того, служник показує нижчість людини з чорним кольором шкіри. Адже вона має прислужувати людині з білою шкірою. Відповідно, таке трактування обране з метою образити тих, хто має чорний колір шкіри.

Проте водночас синонім «black» звучить більш м'яко в порівнянні з попередніми «dark» та «nigger». Тобто, автор акцентує увагу лише на кольорі шкіри та не має наміру цим образити персонажа. Проте вказівка на його посаду показує, що такі особи зазвичай посідали непрестижні посади, причиною чого є й колір шкіри зокрема [38 : 19].

Крім того, трапляється ще визначення «colored». Тут уже чітко визначається стосунки персонажа до іншої раси. Водночас негативізм підкреслюється тим, що поруч із вживанням такого поняття, герою радять повертатися до Африки, на що він стверджує, що є американцем. Крім того персонаж говорить, що хоче бути стоматологом, тож планує й надалі залишатися в Америці. Відповідно, зазнає кпинів від товариша, який вважає, що стоматологом може бути лише білошкірий. До того ж на думку товариша, чорношкірому не раді будуть ні на Півночі, ні на Сході.

Тож можна окреслити, що дійсно навантаження на кожне поняття визначає ставлення до героя. Якщо вживається «чорний», то героя сприймають негативно, проте помірно. Якщо «кольоровий», то негативне значення зростає, героя піддають критиці та вказують на його меншовартісність. Значення «нігер» передбачає, що персонажа будуть сприймати досить негативно та всіляко принижувати його особистість.

Також у творах трапляється таке визначення як «plantation nigger». Воно відразу сприймається як негативне, адже вживається в образливому форматі. Відразу з'являється асоціація з безправним рабом, що працює на плантації заради їжі чи мінімальних коштів. До того ж таке визначення виявляє неповагу до всіх чорношкірих, які так показуються як люди другого сорту.

Білошкірі у творі визначені просто як «white». Відповідно, таке пояснення спрощує розуміння та дає змогу сприймати персонажів лише за кольором шкіри, унеможлиблює формування стереотипів щодо них лише за кольором шкіри. Водночас про білошкірих вказано зневажливо у формі «білого сміття» («white trash»). Це говорить про те, що чорношкірі теж не люблять білих. Водночас вони не вважають їх за людей, наголошуючи на їх другосортності [38 : 20].

Варто визначити, що в аспекті «plantation» протиставляються вирази «nigger»/ «white». Чорношкірий показаний як безправний раб, що навіть не може вважатися людиною. Водночас білошкірий чоловік, що працює на плантації, сприймається в позитивному ключі, бо, може, він у такий спосіб заробляє собі на життя. Тобто, у творі робиться натяк, що якщо обирати між працівником плантації, то краще вже обрати білого ніж чорношкірого. Крім того, робиться натяк на те, що якщо ти чорношкірий, то краще щоби ти зміг відмити своє обличчя, бо в разі чого навіть поліція тобі не допоможе.

Крім того, жителів різних етносів у творі узагальнено як «південні» («south»). Про них ідеться виключно в негативному ключі. Вказується, що це край, де немає цивілізації, тож і люди, які там проживають є дикими. Вони сприймаються виключно як ковбої, які не поважають жодного закону та живуть згідно з традиціями. Для них найважливішим є домашнє господарство, яким вони постійно займаються, тож лише вночі можуть відпочити на повну. Це люди, що живуть без принципів та не здатні поводитися гідно в цивілізованому суспільстві. Тим самим регіон проживання визначив ставлення до героїв, що звідти родом, незалежно від того, якої вони раси та етнічності, як до таких, що є гіршими за тих, що проживають на Півночі, адже саме Північ

визначена як приклад цивілізації, а на Півдні вона навпаки втрачається. Саме вихідці з півдня визначені у творі як варвари, що є примітивними, недалекоглядними, відсталими від сучасного світу [28 : 247].

До того ж у творі узагальнено показані всі, хто мають іншу віру, вони відображені у виразі «мусульманин» («muslim»). На думку одного із персонажів це злочинці, вбивці, гвалтівники. Відповідно, людей іншої віри потрібно боятися та не допускати до суспільства. Адже вони вчиняють різні злочини та є терористами. У цьому аспекті зачіпаються як питання расової, так і етнічної нетерпимості. Адже віра не визначає людину, як і її походження. Проте саме інша віра є ти знаком, що дає змогу покласти відповідальність усіх злочинів на іновірця (С : 18).

Якщо говорити про п'єсу «Undoing», то тут усі етноси узагальнено визначаються як турки («turkeys»). Вони постають як представники далеких країн, що живуть поза цивілізацією і від яких можна чекати появу різних вірусів. Водночас немає особливо негативного контексту (TU : 21).

Одночасно з тим під час розмови героїня часто переходить на іспанську та звертається до Ісуса Христа. Це свідчить про те, що вона теж є представником іншої нації. Однак героїня попри збереження традицій та релігії, веде звичний для американця спосіб життя, що говорить про її швидку адаптацію. Проте вона відчуває ненависть до інших людей та готовність їх усіх убити, порівнюючи людей із собаками.

Загалом можна стверджувати, що в американських драматургійних творах питання раси та етнічності є провідним. Воно виявляється в тому, що здебільшого до чорношкірих притаманне негативне ставлення. Тож вони працюють на непрестижних роботах та терплять знущання оточуючих, маючи досить обмежені права. Водночас до білошкірих ставлення здебільшого позитивне, вони описуються як освічені, елегантні, манерні, такі, що знають як досягти успіху. Одночасно з тим, питання етнічності не стоїть так гостро. Представники інших націй швидко асимілюються в Америці та мають такі ж

права як і американці корінні, при тому, що навіть чорношкірі, які проживають в Америці, не можуть мати таких прав.

Отже, емотивність репрезентації категорій «раса» та «етнічність» визначається такими словами як «nigger»/ «white», «plantation nigger», «black», «dark» та «nigger», «black maid».

2.2.3 Оцінність у семантиці номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність»

Загалом можна стверджувати, що в американських драматургічних творах питання раси та етнічності є провідним. Воно виявляється в тому, що здебільшого до чорношкірих виявляється негативне ставлення. Тож вони працюють на непрестижних роботах та терплять знущання оточуючих, маючи досить обмежені права. Водночас до білошкірих ставлення здебільшого позитивне, вони описуються як освічені, елегантні, манерні, такі, що знають як досягти успіху. Одночасно з тим, питання етнічності не стоїть так гостро. Представники інших націй швидко асимілюються в Америці та мають такі ж права як і американці корінні, при тому, що навіть чорношкірі, які проживають в Америці, не можуть мати таких прав.

Якщо перенести класифікацію на реалії американської драматургії, то там трапляється поділ переважно на європеїдну та негроїдну. Для простоти розуміння автори представляють персонажів здебільшого як білошкірі та чорношкірі. Це зумовлено тим, що переважно представники саме цих рас проживають на цій території. Водночас монголоїдна раса та австралоїдна або не представлені взагалі, або представлені рідко. Причиною цього є те, що представники цих рас мало проживають на визначеній території [23 : 15].

Якщо говорити про розрізнення рас, то негроїдна раса представлена завдяки зображення чорного кольору шкіри, великих губ, високого зросту, грубих форм обличчя. Однак акцент робиться саме на кольорі шкіри. Якщо говорити про європеїдну расу, то представники зображені завдяки білої

шкіри, середнього росту, світлого кольору волосся та очей, ніжних форм обличчя. Водночас акцент робиться саме на кольорі шкіри.

Крім того, у творах зображені й контактні раси, що між собою різні. Здебільшого це раси, які проживають на півночі та півдні Америки. Однак, оскільки складно показати відмінності між цими расами, то здебільшого пояснюється до якої раси вони належать. Так, основними расами є метиси, мулати, самбо, де саме мулати є найбільш характерними для американського континенту.

Щодо класифікації етносів, то в американських драматургічних творах не вказані характерні особливості зовнішності героїв, що вказує на те, що вони мають значну зовнішню схожість між представниками різних націй. Водночас здебільшого зображені герої із Західної та Північної Європи, країни яких розташовуються найближче до Америки, що логічно визначає вибір героїв щодо проживання в Америці. Крім того, такі герої зображені часто як високого або середнього росту, що мають світлий колір волосся та обличчя. Вони представлені як симпатичні та елегантні люди, зовнішність яких є приємною, крім того, вказується, що їхні руки без зморшок, отже, вони не працюють тяжко [43 : 409].

Тож, в американській драматургії представлені ті раси та етнічності, які традиційно проживають на території Північної та Південної Америки. Відповідно, між ними представлені ті суперечки, які часто виникають між представниками цих меншин саме на цій території. Зокрема, показано несприйняття європеїдної раси до негроїдної та навпаки, корінних американців до інших етносів та навпаки.

В аспекті оцінності, то часто трапляються такі вирази як «bad boys» / «good boys». «Погані хлопці» належить переважно до людей із чорним кольором шкіри або представників інших національностей. «Хорошими хлопцями» є корінні американці та білошкірі. Тобто оцінювання здійснюється як на основі кольору шкіри, так і походження [19 : 109].

Ще засобом оцінності є вираз «barbarians» — «варвари». Тобто тут варварами зображені представники інших рас та етносів. Персонаж відповідно оцінюється залежно від того є він «варваром» чи ні. Якщо він належить до чорношкірих, південних, інших етносів, то є варваром, якщо ні, то є цивілізованою людиною.

Отже, засобами оцінної репрезентації категорій «раса» та етнічність» є вирази «bad boys» / «good boys», «barbarians», «North / South». Вони вживаються відповідно для характеристики представників різних рас та етнічностей та підсвідомо закладають розуміння ставлення до певного етносу та раси. Водночас оцінна категорія проявляється також у виразах «North / South». Тут проявляється ставлення до представників різних етносів. Так «південь» представлений як територія, де проживають «варвари», що не мають уявлення про цивілізацію та інші суспільні блага. «Північ» же навпаки населяють етноси, які активно створюють нові технології та швидко еволюціонують.

2.3. Функційні особливості вербальної репрезентації категорій «раса» та «етнічність»

2.3.1 Функція категорії «раса» в сучасних американських драматургійних творах

У сучасних американських драматургійних творах можна визначити такі функції категорії «раса».

Перша функція — репрезентативна. Вона відображає ставлення корінних американців до представників інших рас, зокрема, білошкірих до темношкірих. Як приклад, можна навести уривок:

(37) *I ain't yellow. I can't pay the rent. — Я не жовтий. Я не можу платити оренду* (С : 36).

Тут як видно з уривку, персонаж зазнає утиску через колір шкіри, відповідно, він не розуміє, чому має платити оренду, хоча представники інших

рас не платять. Тож тут репрезентоване ставлення до інших рас на основі кольору шкіри. Відповідно, репрезентативна функція використовується для:

- показу ставлення представника одної раси до представника іншої;
- ставлення корінних американців до інших рас;
- настрої в суспільстві щодо інших рас;
- місце інших рас серед європеїдного населення Америки.

Друга функція — емотивна. Вона полягає у виклику емоцій щодо певного персонажа, який належить до іншої раси. Також відображає ставлення представників одної раси до іншої. Відповідно, використовуються слова, які мають значне емоційне навантаження та можуть мати образливий та негативний зміст. Зокрема, емотивна функція простежується в таких прикладах:

(38) *Go-rills!* — *Горили!* (С : 35).

(39) *Go back to Africa!* — *Повертайся до Африки* (С : 35).

(40) *I alredy got the North, overrun the East, ruint our national capital.* — *Я вже здобув Північ, захопив Схід, зруйнував нашу національну столицю* (С : 35).

(41) *A white dentist. White like my teeth.* — *Білий дантист. Білі, як мої зуби* (С : 37)

(42) *Animal! Jungle bunny!* — *Тварина! Зайчєня із джунглів!* (С : 38).

Тобто, емотивна функція призначена для показу емоцій одного персонажа до іншого, формування емоцій у читача, відображення емотивного стану героїв. Адже намагаючись проявити ставлення до персонажа іншої раси, герой першочергово використовує образливі слова, що має зумовити реакцію співбесідника. Також використовуються знаки оклику, що вказує на нервові збудження героя чи його крик.

Третя функція — експресивна. Вона полягає у вираженні емоцій героїв, що виражають їх жєстами, мімікою, певними словами. Також це відображення негативного ставлення одного персонажа до іншого. Зокрема, прикладами є такі як:

(43) *Well go the next door, borrow one!* — *Іди до сусіднього будинку, позич один!* (TU : 21)

(44) *Funniest damn white people I ever say!* — *Найсмішніші прокляті білі люди, як я коли-небудь казав!* (TU : 31)

(45) *You white boys as yellow as canaries!* — *Ви, білі хлопчики, жовті, як канарки!* (С : 38).

Четверта функція — комунікативна. Вона виявляє використання категорій «раси» як предмету обговорення, теми розмови. Тому раса вживається як у негативному, так і позитивному аспекті. Зокрема, можна навести такі приклади як:

(46) *My God, you white! I want you have my baby.* — *Господи, ти білий! Я хочу, щоб у вас була моя дитина* (С : 32).

(47) *She not white, sillykins.* — *Вона не біла, дурна* (С : 14).

(48) *I can do the Virginia Rell just as well blacks as white.* — *Я можу зробити Врджінію Ріл як чорною, так і білою* (С : 10).

Отже, можна зробити висновок, що категорія «раса» виконує такі функції як репрезентативну, експресивну, емотивну, комунікативну. Поєднання цих функцій сприяє утворенню враження про бачення кожної раси іншими представниками.

2.3.2 Функція категорії «етнічність» у сучасних американських драматургійних творах

Категорія «етнічність» у сучасних американських драматургійних творах виконує такі функції. Перша — експресивна. Експресивна функція в етнічній категорії, як і в расовій, призначена для показу виявлення емоцій персонажів щодо представників інших рас. Зокрема, можна визначити такі приклади:

(51) *Muslim! Help! Murder!* — *Мусульманин! Допоможіть! Вбивця!* (С : 33)

(50) *Rape! Terrorist! Help! Black Muslims! — Гвалтують! Терорист! Допоможіть! Чорні мусліни!* (С : 33)

(49) *Help! Help! Out this minute! Bombin' airports, koillin' women an' children, highracking planes! — Допоможіть! Допоможіть! Геть цієї хвилини! Бомблять аеропорти, жінкок та дітей, великі літаки!* (С : 33)

Друга — етнічна. Ця функція полягає в ознайомленні одних представників певних етнічностей з іншими. Вона здебільшого виявляється в стереотипних твердженнях, помилкових враженнях, неправильному вживанні назв інших етносів. Часто етнічна виявляється в застосуванні образливих виразів щодо представників інших етносів. Прикладами є такі уривки як:

(52) *You said muslin, you meant Muslim — Ви сказали муслін, ви мали на увазі мусульманин.* (С : 34)

(53) *Muslim is cloth, Muslims eat white children — Мусульман — це тканина, мусульмани їдять білих дітей.* (С : 34)

Інша функція є емотивною. Тобто, це відображення емоційного навантаження, як і в расовій категорії. На прикладі емотивної функції етнічностей можна прослідкувати, що вона більш стримана., проте теж має негативне означення в багатьох випадках. Як приклад можна навести такі уривки:

(54) *Murderin'-liberal-humanist-trash — Вбивця-ліберал-гуманіст-сміття.* (С : 34)

(55) *Jewish lady like you doan blog draggin' up the steps no bus, lugging nogrocery stroging bags — Єврейська жінка, як ти, веде блог, тягнеться сходами без автобуса, тягає сумки з продуктових магазинів. (DMD : 18)*

І якщо в першому випадку емотивна функція має викликати в читача почуття ненависті до мусульман, то в другому це показ поваги до жінки єврейського походження. Тобто, використання різних засобів значно впливає на формування емоційного балансу щодо представників інших етносів.

Отже, «етнічність» має такі функції як емотивна, експресивна, етнічна. Кожна функція виражається різними засобами залежно від контексту.

2.3.3 Порівняння функцій категорій «раса» та «етнічність» у сучасних американських драматургійних творах

Якщо порівнювати функції «раса» та «етнічність», то можна зазначити, що спільними для обох категорій є функції емотивності та експресивності. Відповідно, завдяки цим функціям виражається ставлення представників одних рас та етнічностей до інших, їхні думки щодо них, наявні переконання. Водночас для расової категорії також наявні такі функції як комунікативна та репрезентативна. Їхніми особливостями є показ представника іншої раси в нетипових для нього обставинах, відображення ставлення корінних американців до нього, а також показ представника іншої раси як теми та предмету розмови. Водночас обидві функції показують представника іншої раси переважно в негативному світлі.

Для етнічної категорії притаманна функція етнічності. Функція притаманна лише для цієї категорії, оскільки показує відмінності та спільні риси між різними націями. Також відображає культуру, вірування, традиції іншого народу. Водночас етнічна функція має як негативний, так і позитивний характер. Зокрема, мусульмани показані як терористи, проте єврейські жінки як сильні особистості.

Крім того, варто зазначити, що в обох категоріях кожна функція нерідко передавалася із використанням образливих слів або із застосуванням окличного знаку. Водночас етнічна категорія ґрунтується на стереотипному баченні, а расова на використанні необґрунтованих звинувачень.

Отже, при порівнянні категорій «раса» та «етнічність» було з'ясовано, що характерними для них є емотивна та експресивна функція. Для расової категорії також використовуються комунікативна та репрезентативна функція, а для етнічної — етнічна відповідно.

Висновки до розділу II

1. Виокремлення такі іменники для позначення рас як «nigger», «south», «Yankee», «Indians», «Sambo». Етноси виражаються такими іменниками як «jew», «muslim», «turkeys», «russians», «arabs», «jap». Також функції іменники «people», «man», «human». Вони не належать до певної етнічності чи раси, а швидше відображають ставлення одного персонажа до іншого.

2. В американських драматичних творах можна зустріти прикметники, які призначені для відображення раси та етнічності. Це такі прикметники як «colored», «black», «white», «black-face», «black-floggin'», «yellow», «nigger», «light», «dark», «Southern». Водночас найперші прикметники трапляються найчастіше, що відображає прив'язку до кольору шкіри.

3. Дієслова «whitewash», «swedish-lookin'», «early arrivals», «guest arrive», «maid» застосовуються також для позначення раси та етнічності. Хоча й саме дієслова трапляються найменш рідко. Здебільшого у творах американських драматургів присутні прикметники, що виражають расову та етнічну приналежність, і трохи рідше іменники.

4. Іменники позначають лише невелику кількість понять, що визначають расу та етнічність. Водночас самі визначення понять «раса» (race) та «етнічність» (ethnicity) практично не трапляються. Це свідчить про те, що більш важливим є охарактеризувати персонажа в таких спосіб, щоби читач міг самостійно зрозуміти, до якої етнічності та раси належить персонаж, ніж назвати його расу та етнічність:

- Першим засобом репрезентації категорій раса та етнічність є вказівка на асиміляцію.
- Другим засобом репрезентації є вказівка на заборону чогось для представників інших рас чи етносів.
- Третім засобом є зрівняння всіх представників інших рас та етнічностей.
- Четвертим засобом є вказівка на колір шкіри («light», «dark» та «nigger»).

- П'ятим засобом є приписування поведінки одної людини до всіх представників раси, так «that's normal... behavior» — «це нормальна для... поведінка».
- Шостим засобом є неправильне написання раси чи етнічності.

5. Засобами образної репрезентації категорій «раса» та «етнічність» є неправильне написання раси чи етнічності, приписування поведінки одної людини до всіх представників раси, є вказівка на колір шкіри, зрівняння всіх представників інших рас та етнічностей, вказівка на заборону чогось для представників інших рас чи етносів, вказівка на асиміляцію. Тоді як емотивність репрезентації категорій «раса» та «етнічність» визначається такими словами як «nigger»/ «white», «plantation nigger», «black», «dark» та «nigger», «black maid». В аспекті оцінювання, засобами оцінної репрезентації категорій «раса» та «етнічність» є вирази «bad boys» / «good boys», «barbarians», «North / South». Вони вживаються згідно з конкретною ситуацією та мають сформувані в читача попередні уявлення про расу чи етнічність.

6. Категорія «раса» виконує такі функції як репрезентативну, експресивну, емотивну, комунікативну, а «етнічність» має такі функції як емотивна, експресивна, етнічна. Кожна функція виражається різними засобами залежно від контексту. Як наслідок, при порівнянні категорій «раса» та «етнічність» можна встановити, що характерними для них є емотивна та експресивна функція. Для расової категорії ще використовуються комунікативна та репрезентативна функція, а для етнічної — етнічна.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ КАТЕГОРІЙ «РАСА» ТА «ЕТНІЧНІСТЬ» У ПЕРЕКЛАДАХ ТЕКСТІВ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДРАМАТУРГІЇ

3.1 Способи еквівалентного відтворення українською мовою категорій «раса» та «етнічність»

Еквівалентне відтворення являє собою передачу змісту та форми одної мови засобами іншої. Еквівалентний переклад використовується за умови, що необхідно передати змінену частину тексту, змінене певне слово, повністю змінений текст. Тобто, здійснюється пошук такого варіанту еквівалентного відтворення, який би забезпечував відповідність перекладу до оригіналу, зокрема, подібність структури, компонентів, категорій. Водночас важливо щоби читач правильно зрозумів інформацію, тож мають враховуватися національно-культурні особливості існування реципієнта інформації.

З огляду на сучасні тексти американської драматургії, можна визначити такі способи досягнення еквівалентності при відтворенні українською мовою категорій «раса» та «етнічність»:

- вказівка на значеннєвий центр повідомлення;
- вказівка на емоційний характер висловлювання;
- вказівка на близькі за змістом конструкції;
- використання аналогічного значення;
- зменшення або збільшення обсягу інформації в порівнянні з оригіналом;
- варіативність опису ситуації;
- зміна змісту задля передачі мети оригіналу (СЕР : 272).

Значеннєвий центр повідомлення передбачає вказівка на ту частину текстину, яка є найважливішою для повідомлення. В англійській мові такий центр нерідко розміщений на початку, в українській мові наприкінці. Це

зумовлено тим, що в українській мові можливо змінювати порядок розміщення членів речення без зміни змісту, а в англійській мові це зробити досить складно. Проте можливі випадки, коли навпаки в українській мові значеннєвий центр стоїть на початку, а в англійській — вкінці. Зокрема, можна навести такі приклади:

(56) *I was not raised to be intimidated by white trash — «Біле сміття» мені не може потикати, мене не так виховували. (TU : 14)*

(57) *That a pigunt homily, Belauh, and a not racial slur — Це не расова образа, Белаух, а пігментна проповідь. (C : 29)*

(58) *My great uncle, Attila Zifty contented that all Yankees suffer a deragment of the blood — Всі янкі страждають від порушення кровообігу, мій чудовий дядько, Аттіла Зіфт. (TU : 13)*

(59) *And listening the German-opera singers untill they became mad a hatters — До того як вони почали бути капелюшниками, вони слухали німецьких оперних співаків. (TU : 19)*

Тобто, тут увага зосереджується саме на предметі розмови. Якщо в англійській мові це представник раси чи етнічності, який вказується наприкінці, то в українській це те, що він зробив або його характеристика, про що вказується на початку. Відповідно, для американських драматичних письменників важливо зосередити увагу на тому, хто характеризується, тому акцент робиться на закінченні речення, в українському ж переклад акценту увагу на тому, що сталося з персонажем, тож про його расову чи етнічну приналежність йдеться на початку. Усе це впливає на сприймання читача тексту, адже воно змінюється від негативного до позитивного й навпаки.

Зокрема, у наведеному прикладі:

(56) *I was not raised to be intimidated by white trash — «Біле сміття» мені не може потикати, мене не так виховували. (TU : 14)*

В американському тексті акцентується увага на нелюбові персонажа до представників європеїдної раси, яких він називає «білим сміттям». В українському ж перекладі увага привертається до того, що персонаж не мав

відповідного виховання, щоби любити білих людей, тобто важливим тут постає питання саме виховання. Тож зміна членів речення в перекладі впливає на певне «відволікання» уваги від поставлених проблем. Водночас у такому випадку відбувається порушення змісту, адже письменник хотів звернути увагу саме на не любов героя до «білих». Усе це вказує на те, що зміна значеннєвого центру дійсно впливає на розуміння тексту.

Емоційний характер повідомлення передбачає появу в читача певних емоцій та відчуттів. Вони можуть бути як позитивними, так і негативними, або нейтральними. Головним при перекладі є дібрання таких відповідників які б викликали ті емоції, що й текст в оригіналі. Зокрема, можна навести такі приклади як:

(61) *I honestly don't know how a nice Southern deb like my self ended up with a dirt fermer like you — Я, чесно кажучи, не знаю, як така мила південна дівчина, як я, опинилася в такого брудного фермера, як ти. (С : 21)*

(62) *All the good ol' boys leave for Texas, find the only folks movin' in a colored dentist and hairdresin fairy — Усі старі добрі хлопці їдуть до Техасу, знайшовши єдиних людей, які переїжджають до дантиста іншої раси та феї-перукарки. (С : 26)*

(63) *All my days I was respectable until ze war set me free lak the darkies — Увесь час я мав поваг до себе, поки війна не звільнила чорношкірих. (С : 25)*

(64) *Plus colored people don't waltz — Крім того, люди іншої раси не вальсують. (С : 7)*

Як видно з цих прикладів, емоційність залежить від того, якими словами відтворене розуміння персонажами інших рас та етнічностей. Зокрема, **Southern** відтворено як південна, що вказує на походження дівчини, отже, на приналежність її до іншої раси чи етнічності. Також у цьому прикладі вжито слово **dirt** — земляний, ґрунтовний, брудний. Саме останній варіант і вживається в перекладі, оскільки вказує не на діяльність фермера, наприклад, працює з ґунтом чи землею, а на його сутність. Увага акцентується на тому, що він брудний фермер, тобто має нижчий статус ніж героїня з півдня. Усе це

вказує на те, що саме походження та зайняття героїв формують емоційний компонент. Адже порівнюються два різні образи: мила дівчина та брудний фермер.

У другому прикладі емоційний компонент формується завдяки *colored dentist* — дантист іншої раси. Тут важливим є те, що не вказується колір шкіри стоматолога, а просто акцентуація відбувається на тому, що він з іншої раси. Тобто, тут емоції формуються за рахунок того, що дантист просто іншої раси. Однак, намагає образливих слів чи вигуків що інколи трапляються у творах. Тобто, уже те, що дантист іншої раси має викликати в читача негативні емоції, адже на це привертається увага. Проте здебільшого цей вираз застосовується до представників негроїдної раси, тож це письменником свідомо замовчується, адже читач і так має розуміти, про кого йдеться. Власне другий приклад пояснює одночасно й четвертий приклад.

Третій приклад формується способом перетворення виразу *darkies* — темні в чорношкірі. В оригіналі вираз має негативний емоційний компонент. Адже персонаж звинувачує темних у тому, що через них від втратив повагу до себе. Проте висловлювання було замінено для зрозумілості. Адже вираз «темні» не викликає такі негативні емоції, як прагнув автора, а «чорношкірі» має такий підтекст. Тож задля відтворення емоційного компоненту вираз був замінений на такий, що був більш негативного змісту.

Вказівка на близькі за змістом конструкції використовується в тому випадку, якщо потрібно передати зміст із мінімальними змінами. Наприклад, якщо точний переклад не буде зовсім доречним або додавання нового елемента більш точно розкриє сутність тексту.

(65) *Because the sweet grey satin and accordion petal pleating set off your coloring, dear* — Тому що милий сірий атлас і складка пелюсток-гармошки підкреслюють твій колір обличчя, люба. (TU : 8)

(66) *It also speak of creamy skin* — Це також говорить про шкіру кремового відтінку. (TU : 9)

(67) *May not care how you dress, but he's pretty picky about you race — Можливо, йому байдуже, як ти одягаєшся, але він досить вимогливий до твого походження.* (TU : 11)

У запропонованих прикладах були використані близькі за змістом конструкції. Зокрема, у першому прикладі було відворено слово «обличчя», оскільки не було вказано колір чого підкреслюється одягом. Відповідно, додане це слово, для зрозумілості читача. У другому прикладі дослівний переклад «кремова шкіра» був замінений на «шкіра кремового відтінку», адже зміст залишається таким же, проте звучання тексту виглядає більш зрозумілим. У третьому прикладі «раса» було замінено на «походження». Це викликано тим, що вираз «вимогливий до раси» звучить не досить милозвучно та незрозуміло, проте «вимогливий до походження» відразу створює розуміння того, що одного персонажа не влаштовує те, що інший є представником іншої раси. Тож, можна зазначити, що близькі за змістом конструкції найчастіше використовуються для створення відповідної милозвучності, інколи для повного розуміння тексту.

Використання аналогічного значення передбачає точне передання оригіналу. Це відбувається за умови, що текст однієї мови відповідає культурним, національним, лексичним, мовознавчим особливостям іншої. Найчастіше це використання нейтральної лексики або такої, яка однаково сприймається різними реципієнтами зі схожим менталітетом. Наприклад:

(68) *We'll it's hateful injustice that there are no black characters represented at the Tara Parade and Ball — Це ненависна несправедливість, що на параді та балу в Тарб не представлено темношкірих персонажі.* (С : 28)

(69) *They are black and they are in the book — Вони чорні і є в книзі.* (С : 28)

(70) *Mammy, Prissy, Park, and Big Sam are just a important a part of «Gone with the wind» as any white person — Мамуся, Прісі, Парк і Великий Сем є важливою частиною фільму «Віднесені вітром», як і будь-яка біла людина.* (С : 28)

У цих прикладах відтворення відбувається максимально еквівалентно до оригінального твору. Це зумовлено тим, що йдеться про книжкових персонажів та відомий твір, тому заміна значення є недоцільною. Адже тоді буде змінене сприймання самого фільму та книги. Відповідно, не замінюються ключові значення, оскільки обговорення питання білої та чорної раси є ключовим у цих творах, тож заміна негативно вплине на сприймання і твору «Віднесені твору», тож тут використовуються аналогічні конструкції. Відповідно, емоційний компонент теж збережений.

Зменшення або збільшення обсягу інформації в порівнянні з оригіналом застосовується для того, щоби полегшити сприймання твору. Часто скорочується текст у відтворенні для того, щоби читач одержав ключову інформацію та не витрачав час на розуміння додаткової. Так часто пропускаються при перекладі додаткові слова, менш важливі слова, прикметники чи прислівники. Водночас також може відбуватися збільшення обсягу. Наприклад, якщо перекладач хоче доповнити текст своїми ремарками чи поясненнями, щоби читач зміг зрозуміти сутність представлених подій. Нерідко це використовується тоді, коли в тексті присутні відсилки до історичних подій чи певних творів, інтертекстуальність, інтермедіальність. Тут доцільно навести такі приклади:

(13) *To benefit the Daughters of the Confederacy, which has no black members — На користь Дочок Конфедерації, у якій немає темношкірих членів.* (TU : 21)

(72) No colored person has never made application — Жодна людина іншої раси не подала заявку. (TU : 22)

(73) Some liberated gentleman why does not assume that race can be contracted like influenza — Вільний джентльмен чомусь не припускає, що расою можна заразитися, як грипом... (C : 13)

(48) I can do the Virginia Reel just as well black as white — Вірджинія Ріл — так само гарна як біла, та й чорна. (TU : 23)

У першому прикладі присутнє збільшення обсягу інформації, оскільки перекладач надає пояснення, що таке Дочки Конфедерації та чому в них немає темношкірих представників. Це важливо для розуміння читача, адже він не знає історію Америки, тож не може знати про таку організацію. Це такого пояснення читачу довелося б шукати додаткову інформацію, що зайняло б ще час.

У трьох прикладах, що наведені нижче, навпаки спостерігається зменшення обсягу інформації. При відтворенні українською мовою були упущені такі слова як *ніколи*, *будь-який*, *я так сказав*, оскільки вони й так зрозумілі в контексті оригіналу. Водночас їхнє зберігання в тексті напакі додавало б не потрібну інформацію та призвело б до збільшення обсягу тексту. Тож їхнє упущення є доцільним.

Варіативність опису ситуації здійснюється тоді, коли перекладач хоче передати описані події під кутом власного бачення. Це заміна певних слів на більш емоційно насичені, свідоме упущення певних елементів, додавання нових слів, авторське трактування оригіналу. Приклади такі:

(74) *You sure to look so glamorous in that silk dress you want care what happens to colored people — Ви точно виглядатимете так чарівно в цій шовковій сукні, що хочеться подбати про те, що відбувається з людьми іншої раси.* (TU : 21)

(75) *I have shown our Belauh things no white woman has ever seen before — Я показав нашому Белау речі, яких ніколи не бачила жодна біла жінка.* (TU : 32)

(76) *My God, you're white! — Господи, ти білий!* (С : 19)

(77) *First time white touched me it raised welts — Перший раз, коли білий доторкнувся до мене, з'явилися рани.* (С : 20)

(78) *It'll turn his blood to Dr. Pepper — Це перетворить його кров на доктора Пеннера.* (TU : 29)

У першому випадку доцільно замінити переклад на: «Ви будете виглядати так чарівно в цій шовковій сукні, що можна навіть подумати над

долею людей іншої раси». Варіативність опису зумовлена тим, що автор говорить про події в майбутньому часі, тому можна поставити дієслово «будете». Водночас переклад «подбати» звучить не так милозвучно та логічно, тож кращим варіантом буде «можна подумати», адже герой не має наміру втручатися особисто в життя людей іншої раси.

У другому випадку переклад можна замінити на: *«Мною Белау були показані такі речі, яких ніколи не бачила жодна жінка з білим кольором шкіри»*. Заміна «я» на «мною» спрощує розуміння тексту та відразу вказує на те, ким це було зроблено. «Жінка з білим кольором шкіри» замість «біла жінка» звучить більш милозвучно, водночас зміст залишається незмінними. Крім того «жодна» можна замінити також на «будь-яка», адже це не вплине на розуміння тексту. Або ж залишити просто «біла жінка», адже цей вислів і так означатиме упущене «жодна».

У третьому прикладі вказаний переклад можна замінити на: *«Дякувати Богу, ти білошкірий!»* або: *«Боже: білий!»*. У першому варіанті вказівка відбувається на вдячність Богу, що притаманно для української культури, також зменшується емоційне навантаження щодо того, що герой білошкірий. У другому варіанті здійснюється звернення й до Бога і відразу пояснюється чого, адже персонаж бачить білошкірого.

У четвертому прикладі можна змінити речення на: *«У мене з'явилися рани ще першого разу, коли білий до мене доторкнувся»*. У такому випадку перебудоване речення даватиме акцент на тому, у який період з'явилися рани та з якої причини, а не на тому, що героїні торкнувся білошкірий чоловік. У такий спосіб, перекладач зможе зробити переклад нейтральним в аспекті емоцій, відповідно, унеможливити негативні емоції.

П'ятий приклад перекладу є недоцільним з огляду на точний переклад. Адже доктор Пеппер це не посада та прізвище лікаря, а назва американського безалкогольного газованого напою. Саме тому варіативний переклад тут можливий у такому вигляді: *«Його кров стане як безалкогольний напій «Доктор Пеппер»*. Тут відбувається одночасно і вказівка на стан у якому

перебуватиме кров, і на те, що герой належить до іншої раси чи етнічності (адже корінний американець звик до такого напою), і на те, що це безалкогольний напій, а не посада.

Зміна змісту задля передачі мети оригіналу зумовлена тим, що точний переклад українською мовою не завжди може забезпечити передачу мети тексту. Відповідно, у такому випадку можна змінити зміст перекладеного, для того, щоби досягти поставленої цілі комунікації. Зокрема, можна навести такі приклади:

(79) *Dr. Kennedy, the black dentist, stands there dressed as Rhet Batler –*
Теношкірий дантист доктор Кеннеді стоїть одягнений як Рет Батлер там.
(С : 28)

(80) *Are you sure it's not muslin? — Ви впевнені, що це не мусульманим?*
(мусульманин) (С : 29)

(81) *I'll skin him — Я здеру з нього його шкіру іншого кольору.* (С : 30)

(39) *Go back to Africa! — Повертайся додому!* (С : 24)

У цих прикладах видно, що зміст перекладу був змігнений задля того, щоби передати коректно мету комунікації. Зокрема, у першому прикладі *black* було замінено на темношкірий. Це зумовлено тим, що «чорний» може сприйматися в розумінні того, що стоматолог займається незаконною діяльністю, наприклад, веде практику без ліцензії. Водночас справжня мета комунікації донести читачу, що дантист темношкірий. Також *там* було розміщено при перекладі наприкінці тексту, адже це слово є обставиною й не є знаменником.

У другому прикладі додано пояснення *мусульманин*. Адже в оригіналі присутня гра слів *muslin — muslim*. Тобто, метою комунікації є донесення того, що персонаж не знає, як правильно називається етнічність. Тому й у перекладі вжиті слова *мусульманим (мусульманин)*. Це зроблено для того, щоби читач зрозумів рівень знань героя, а також усвідомив, що це не помилка в наборі, а свідоме неправильне називання етнічності, тож у дужках і подане пояснення.

У третьому прикладі додано пояснення *шкіру іншого кольору*. Адже метою комунікації є не донесення того, що один персонаж прагне вбити іншого, а те, що він хоче нанести йому шкоду через колір шкіри. Адже ненависть у персонажа проявляється саме на расовому рівні. Саме тому вказано, що шкіра має інший колір.

У четвертому прикладі *Африка* замінено на *додому*. Адже письменник хоче донести читачу, що герой прагне повернення іншого на Батьківщину, саме через його походження. Тому назву материка доцільно замінити на *додому*. Це викликано й тим, що при збереженні точного перекладу може втратитися зміст. Адже Африка може сприйнятися як місце відпочинку, роботи, діяльності. А так привживанні *додому* вказується на походження персонажа та небажання бачити його серед жителів Америки.

Отже, еквівалентне відтворення українською мовою оригіналу американських драматургів із вживанням категорій «раса» та «етнічність» здійснюється такими способами як вказівка на головний центр повідомлення; вказівка на емоційний характер висловлювання; вказівка на близькі за змістом конструкції; використання аналогічного значення; зменшення або збільшення обсягу інформації в порівнянні з оригіналом; варіативність опису ситуації; зміна змісту задля передачі мети оригіналу.

3.2 Застосування лексичних, граматичних та лексико — граматичних трансформацій при перекладі категорій «раса» та «етнічність»

Лексичними трансформаціями є особливі зміни лексичних елементів мови оригіналу задля збереження правильного перекладу [5 : 144]. Такі трансформації необхідні, коли словникових відповідників або немає в мові перекладу, або вони не передають стилістичні, прагматичні, семантичні характеристики оригінального тексту. Відповідно, можна визначити такі групи лексичних трансформацій:

- конкретизація;
- генералізація;
- модуляція;
- калькування [16 : 85].

Конкретизація застосовується тоді, коли термін ширшої семантики замінюється вузким. Часто це використовується тоді, коли немає відповідників в еквівалентному відтворенні або вони можуть мати широке значення. Прикладом є такі вирази як:

(82) *Oscar in the greight elevatot knows every colored man in Atlanta worth talking about* — Оскар у вантажному ліфті знає всіх темношкірих в Атланті. (DMD : 7)

(83) *They hirin' young if they hirin' colored, and thy hirin' much young, seems like* — Якщо ї наймають темношкірих, то беруть молодих, я б навіть сказав, дуже молодих. (С : 31)

(84) *That the people das calli' Jews people cheps?* — І ці люди називають євреїв скнарами. (DMD : 45)

З наведених прикладів можна побачили, що еквівалентне відтворення було більш конкретизоване. Зокрема, у перших двох випадках *colored man* та *colored* було подано в перекладі не як «людина іншої раси», а як «темношкірий». Оскільки саме про представників негроїдної раси йшлося в тексті. У третьому ж прикладі вислів «єврейські люди» було замінено на «євреї», оскільки цей термін відображає вже не населення Ізраїлю, а єврейську націю.

Генералізація полягає в тому, що термін вузкої тематики замінюється ширшим. Зокрема, прикладами є такі як:

(33) *The Werbans are Jewish but they have strong Atlanta accents* — Вербани — єврейська родина, але в їхній вимові чутний сильний атлантичний акцент. (DMD : 3)

(85) *Hoke Coleburn enters, a black man of about sixty, dressed in the somewbat sbiny swit and carrng a fedora, a man clearly down on his luck but*

anxious to keep up appearances — *Входить Гоук Коулберн, чорношкірий чоловік років 60, одягнений у децю потертий костюм і з фетровим капелюхом у руках, він явно не у своїй тарілці, але намагається тримати марку.* (DMD : 5)

(86) *Y' ll people Jewish, ain't you?* — *Ви ж із єврейської родини?* (DMD : 6)

(87) *Mist Harold Stone, Jewish jes' like you* — *До містера Гарольда Стоуна, також єврейського джентльмена.* (DMD : 7)

У наведених прикладах тлумачення було подано більш широко. Зокрема, «євреї», було репрезентовано в еквівалентному перекладі як єврейська родина або єврейський джентельмент. У другому прикладі «чорний чоловік» було перекладено як «чорношкірий», отже, визначення було більш генералізовано, водночас вкінці почуття чоловіка було подано більш широко.

Модуляція відображає вітворення поставленої мети автором у роботі перекладача. Тобто, це передання змісту тексту іншими словами чи виразами задля того, щоби створити необхідний ефект у читача. Часто в результаті модуляцій читач бачить зовсім іншу описову ситуацію, ніж представлена в оригіналі, проте цілком усвідомлює сутність сказаного. Прикладами є такі модуляції як:

(88) *I doan get along with with that Geeche trash* — *Я ніяк не міг поладнати з тамтешніми неграми.* (C : 21)

(89) *Jews don't have any business giving Christmas presents* — *На Різдва євреї не дарують подарунків.* (DMD : 41)

(90) *Those Christians will be mighty impressed* — *Християни будуть неабияк вражені!* (DMD : 41)

Зокрема, у першому прикладі *trash* замість точного перекладу як *сміття* було відтворене перекладачем завдяки *негр*. Тобто так перекладач передав намір автора пояснити читачеві, що персонаж говорить саме про темношкірих як про сміття, показуючи зневагу білошкірих до них. У другому прикладі словосполучення *any business giving* було відтворено не як *будь-яка ділова подачка*, а як *дарувати*, що цілком відповідає змісту сказаного, адже йдеться

про подарунки, а не про послугу. У третьому прикладі *Those Christians* було відтворено як просто *християни*, а не *ті християни*, адже йдеться про релігійне вірування загалом, а не його певне відшарування.

Калькування використовується тоді, коли переклад здійснюється на свій лад. У такому випадку перекладач намагається відтворити переклад згідно з культурно-національними особливостями читача. Тому нерідко використовуються поняття близькі за змістом для розуміння реципієнта, проте вони не будуть відповідати сутності оригінального тексту. Наприклад:

(91) *A Jew is a Jew to same folks — Для них українець– це просто українець. (DMD : 43).*

(19) *Jes' like light or dark we all the same nigger — Неважливо ти білошкірий чи темний, для них усі іншої раси. (DMD : 43).*

(92) *A Jack Raphael over at ideal Press, he's New York Jew instead of a Georgia Jew and as along as you got to deal with Jews, the really smart one come New York, don't they? — А Джек Рафаель з Айдіал Пресс, він іноземець із Нью-Йорка, не з Джорджії, а коли ти маєш справу з іноземцями, по-справжньому розумні з них ті, що родом із Нью-Йорка, правда ж? (DMD : 42)*

Зокрема, у першому прикладі *євреї* було замінено на *українець* для відтворення розуміння того, що українця як і будь-якого іноземця не люблять закордоном. У другому прикладі *нігер* було замінено на *інша раса*, адже важливо донести, що не люблять не просто за кольором шкіри, а тому що людина належить до іншої раси, неважливо білошкірий чи темношкірий. Третій приклад демонструє заміну з *єврея* на *іноземця*, адже автор прагне показати, що на думку корінних американців, іноземці, які живуть у Нью-Йорку розумніші за тих, хто живе в інших штатах.

Граматичними трансформаціями є зміна конструкції речення в перекладі з метою більш точного відтворення оригінального тексту. Такі трансформації застосовуються тоді, коли складно знайти необхідні відповідники в мові перекладі або відтворення має свої особливості. Також до уваги необхідно приймати правила побудови речень у мові-оригіналу та мові перекладу.

Водночас одне й те саме поняття може в одній мові мати конкретне значення, а в іншій абстрактне, що теж впливає на конструювання речення. До того ж в українській та англійській мові є граматичні форми, що не збігаються за своїми функціями та значеннями [2 : 11].

Водночас в англійській мові централізована будова речення, де вся структура базується навколо підмета. Також часто використовуються прийменникові конструкції, актив разом із пасивом, синтаксичні комплекси, подвійне керування. В українській мові же не можна використовувати 2 дієприслівними присудки, що мають різні прийменники, але керують одним додатком [18 : 299].

Тож граматичні трансформації при еквівалентному відтворенні українською мовою англійського тексту використовуються часто. Зокрема, такими трансформаціями є такі як:

- додавання слова;
- вилучення слова;
- заміна частини мови;
- перестановка слова [26 : 17]

Вилучення слова використовується тоді, коли потрібно прибрати із перекладу семантично надлишковий елемент, що несе повторну інформацію до оригіналу. Отже, відбувається уникання дублювання. Зокрема, можна навести такі приклади як:

(93) *I'd ruther drive for Jews people — Мені подобається возити євреїв.*
(DMD : 7)

(40) *I already got the North, overrun the East, ruint our national capital — Я вже здобув Північ, захопив Схід, зруйнував столицю.* (С : 32)

Відповідно, у цих прикладах було вилучено слова *people, men*. Це зумовлено тим, що й без них зрозуміло, що йдеться про певну етнічність чи расову приналежність. Також було виключено словосполучення *our national*, оскільки й так зі змісту перекладу зрозуміло, що йдеться про столицю США.

Додавання слова використовується в тому випадку, коли необхідні додаткові пояснення, без яких зміст не можна передати достатньо правильно. Зокрема, можна навести такі приклади як:

(94) *Micks, polcoks, hunkies, black people* — *Інші раси та етнічності: міки, полкоки, ханкі, чорні люди.* (С : 39)

All the blood shoots out — *Вся наша кров виривається.* (С : 38)

People are dogs, dogs, worse than dogs — *Люди* — *собаки, собаки, гірше собак* (йдеться про нелюбов одних представників раси до інших). (С : 37)

У прикладах додані слова від перекладача. У першому випадку наведено пояснення, що саме перелічено, для розуміння читача. У другому випадку робиться акцент на «наша» кров, оскільки персонаж належить до певної раси, тож і страждають саме представники його народу. Пояснення в третьому випадку зумовлено тим, що перекладач прагне розтлумачити, чому вжито саме порівняння із собаками й у якому контексті.

Заміна частини мови застосовується тоді, коли мовою оригіналу певне слово належить до однієї частини мови, а при перекладі воно вже відтворюється в українській мові як інша частина мови. Зокрема, іменник може перекладатися як прикметник, і навпаки, або ж набувати значення дієслова. Усе залежить від наявності відповідника та емоційного компоненту. Часто така заміна призводить до граматичної структури тексту або ж побудови речення, також може змінюватися час вжитий у реченні. Прикладами є такі як:

(95) *One days we park in front of the dry cleaner u younder at the Plaza and dis white man* — *Одного разу ми припаркувалися перед хімчисткою, он там біля Плази й побачили якогось білошкірого.* (DMD : 11)

(96) *A white dentist* — *білошкірий дантист.* (С : 36)

(32) *A big, tall, blond, swedish-lookin' dentist out Minnesota!* — *Великий, високий, білявий, виглядає по-шведськи стоматолог із Міннесоти!* (С : 37)

У перших двох прикладах в англомовній частині використаний прикметник, який в українському еквівалентні вже перетворений на іменник. Також при перекладі прибирається додаток «чоловік» або «дантист», адже він

несе зайве смислове навантаження. Водночас у третьому прикладі прикметник відтворюється вже як прислівник вказуючи на схожість героя зі шведським чоловіком.

Перестановка слова використовується, коли важливо зробити акцент на певному виразі. Тоді для підсилення змістового наповнення слово пересувається на початок або вже на кінець. Усе це залежить від того, яку мету перед собою ставить автор та перекладач. Перестановка присутня в таких прикладах:

(44) *Funniest damn white people I ever saw* — *Білі люди, найсмійшніші і прокляті, яких я коли-небудь бачив.* (С : 21).

I case I think you're lookin' for an oriental dentist — *Ви шукаєте східного дантиста, я так думаю.* (С : 34)

Colored can't use the toilet at no standard Oil — *На тій заправці темношкірим заборонено користуватися туалетом.* (DMD : 12)

У представлених прикладах місцями були змінені певні слова. Зокрема, у першому прикладі *білі люди* було поставлено на початок, щоби читач зацентрував свою увагу саме на кольорі шкіри. У другому прикладі *східний* так само винесено на початок, щоби читач звернув на це увагу. У третьому ж прикладі *темношкірий* було навпаки поставлено в середину тексту, щоби читач не так зосередив увагу на тому, що саме темношкірим заборонено користуватися туалетом, як на тому, на якій заправці.

Лексико-граматичними трансформаціями є зміна тексту при перекладі, при якій відбуваються перетворення як лексичної, так і граматичної складової. Часто ці категорії настільки споріднені, що складно віднести трансформації лише до лексичних або граматичних. Усе це й пояснює появу цієї категорії [16 : 85].

Водночас до різновидів лексико-граматичних трансформацій належать такі типи як:

- антонімічний переклад;
- експлікація;

— компенсація [3 : 101].

Антонімічний переклад використовується тоді, коли потрібно передати зміст тексту із використанням протилежних за сутністю значень. Це дає змогу передати сутність повідомлення та пояснює читачеві певні аспекти. Зокрема, можна навести такі приклади як:

(98) White like my teeth — Чорні не, як мої зуби. (С : 37)

(99) «Getleman of color» is nice — Білошкірий джентльмен неприємний.
(TU : 16)

Anybody else want a cup? — Хтось не хоче ще чашки? (С : 36)

Використання протилежних за значенням слів дає змогу створювати необхідний для розуміння ефект. Так, у першому прикладі відбулося протиставлення *білі /чорні*, на основі чого було виокремлено те, з якої причини герой довіряє білошкірим стоматологам. У другому прикладі було протиставлення *темношкірий / білошкірий*, де навпаки білошкірі представлені в негативному аспекті в порівнянні з оригіналом, де темношкірих представлено позитивно. У третьому *ніхто / хтось* дало змогу в перекладі відобразити представників іншої раси в позитивному аспекті, адже *ніхто*, навіть у плані присутніх у кімнаті сприймається негативно, в порівнянні із *хтось*. Також було додано прийменник *не*, який не несе додатково змістового навантження, проте відобрає антонімічне протиставлення *хоче / не хоче*.

Водночас застосування антонімічного перекладу може вплинути на адекватність відтворення, оскільки часто вживання протилежного здійснюється в негативному аспекті, що впливає на правильне розуміння тексту. Тому антонімічний переклад використовується досить рідко.

Експлікація — лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, що дає зрозуміле пояснення. Часто такий прийом використовується тоді, коли в українській мові немає відповідника, що міг би розкрити повністю сутність вислову. Адже в такому випадку читач не зрозуміє сутність сказаного. Водночас лексична та граматична структура сказаного може повністю змінитися.

Прикладами експлікації є такі як:

(100) *Ebenizer some Sunday and there he'll be* — *Отже, треба прийти до Баптистської церкви Ебенізера якось у неділю і він буде там.* (DMD : 43)

(101) *Those boys out there may be small-town, red-neck, dumb-ass, swamp-rat uses, but they ain't crazy* — *Ті хлопці там можуть бути з маленького містечка, білошкірими фермерами, тупими, болотяними бабами, але вони не божевільні.* (TU : 28)

(102) *Y' ll in here hat got hamster-spit for brains, and when you go that front door they gonna skin ya* — *Ви будете тут мати хом'ячий капелюх замість мізків, і коли ви підете до входних дверей, представники інших рас із вас здеруть шкіру.* (TU : 29)

(103) *Bunch a toothless, one-eyed, peanut farmer honkies, who got pork barbecue for brains* — *Купка беззубих, одновухих, південноамериканських фермерів, які мають шашлик зі свинини замість розуму.* (TU : 30)

У першому прикладі експлікація була репрезентовано способом додавання *Баптистська церква* перед *Ебенізер*. Адже таке релігійне об'єднання не є характерним для української території та культури, що протилежне для Америки, де баптистські церкви поширені та їх відвідує значна частина різних етносів, тому за допомогою пояснення було розкрито назву.

У другому прикладі *червоношії* показано через *білошкірі фермери*. Це пов'язано з тим, що таке визначення етнічності не є характерним для української культури, тож відповідників немає. Тож було здійснене пояснення *білошкірі фермери*, що зрозуміло для читача.

Третій приклад показано через заміну *вони* на *представники інших рас*. Адже автор прагнув показати расову ненависть, проте перелічувати всі раси або називати ті, які проживають на території Америки, є не доцільним та може нести додаткове інформаційне навантаження. Тому *вони* було пояснено через узагальнене *інші раси*.

У четвертому прикладі *арахісові фермери* було експліковано через *південноамериканські фермери*. Це пов'язано з тим, що арахісові ферми

поширені на території Південної Америки, що звісно, є не зовсім зрозумілим для читача українського. Тож було надано спрощене пояснення.

Компенсацією є лексико-граматична трансформація при якій втрата значення в одній частині речення компенсується завдяки його відтворенню в іншій частині. Нерідко трансформація використовується тоді, коли неможливо перекласти одну частину речення, проте саме її використання є важливим для відтворення другої. Компенсація часто використовується в тому випадку, якщо неможливо знайти відповідник у мові перекладу.

Компенсація як категорія дає змогу не тільки встановити співвідношення між оригіналом та перекладом, але й пов'язати їх граматично. Крім того, завдяки компенсації можна здійснити якісний та адекватний переклад. Інколи компенсація вирішує питання перекладу тих значень, аналогів яких в українській мові немає. Так, перекладач акцентує увагу на інших значущих елементах речення. Водночас варто зазначити, що саме «розсіювання» тих понять, які мають однакове значення або подібне звучання позитивно впливає на сприймання читача. Саме тому така трансформація є важливою при перекладі саме художніх текстів.

Прикладами компенсації є такі аналоги в американських драматичних творах як:

(71) *And don't go philandering with those other girl cause I m just as Jelous as a Yankee at a Charleston Ball — Я такий же ревнивий, як янки на чарльстонському балу, тож не балакай із тими іншими дівчатами.* (TU : 17)

(60) *Serried ranks, just like the Confederatee boys at Gettysburg — Хлопці-конфедерати в Геттісбурзі як з'єднані ряди.* (TU : 19)

(45) *You white boys as yellow as canaries — Канарки такі жовті, як ви, білі хлопці.* (C : 38)

У першому прикладі середина речення була переміщена на початок, так як це більш характерно як будови українського речення, а початок речення навпаки розташували наприкінці, адже воно вже не має такого смислового навантаження, як в оригіналі. У другому прикладі початок та кінець були теж

змінені місцями, так як саме початок є важливим у цьому прикладі. Теж саме стосується і третього прикладу, де смислове навантаження було зведене з негативного до нейтрального.

Отже, лексичні, граматичні, лексико-граматичні трансформації при перекладі творів американської драматургії на українські реалізуються у спосіб застосування таких засобів як конкретизація, генералізація, модуляція, калькування, додавання слова, вилучення слова, заміна частини мови, перестановка слова, антонімічний переклад, експлікація, компенсація.

Висновки до розділу III

1. З метою передачі оригінального тексту американських драматургічних творів із вживанням категорій «раса» та «етнічність» використовуються як еквівалентне відтворення, так і лексичні, граматичні, лексико-граматичні трансформації. Еквівалентне відтворення українською мовою здійснюється такими способами як вказівка на значеннєвий центр повідомлення; вказівка на емоційний характер висловлювання; вказівка на близькі за змістом конструкції; використання аналогічного значення; зменшення або збільшення обсягу інформації в порівнянні з оригіналом; варіативність опису ситуації; зміна змісту задля передачі мети оригіналу.

2. Лексичні трансформації полягають у зміні лексичних елементів мови оригіналу задля збереження коректного перекладу. Такі трансформації потрібні в тому випадку, коли словникових відповідників або немає в мові перекладу, або вони не передають стилістичні, прагматичні, семантичні характеристики оригінального тексту. Такими засобами лексичних трансформацій є конкретизація, генералізація, модуляція, калькування.

3. З огляду на сучасні тексти американської драматургії, можна визначити такі способи досягнення еквівалентності при відтворенні українською мовою категорій «раса» та «етнічність»:

- Вказівка на значеннєвий центр повідомлення.

- Вказівка на емоційний характер висловлювання.
- Вказівка на близькі за змістом конструкції.
- Використання аналогічного значення.
- Вменшення або збільшення обсягу інформації в порівнянні з оригіналом.
- Варіативність опису ситуації.
- Зміна змісту задля передачі мети оригіналу.

4. Лексико-граматичними трансформаціями є перетворення тексту при перекладі, при якій відбуваються зміна як лексичної, так і граматичної складової. Відповідно, тут як лексична, так і граматична складова є невідемними. Такими засобами цих трансформацій є антонімічний переклад, експлікація, компенсація.

5. Трансформації необхідні, коли словникових відповідників або немає в мові перекладу, або вони не передають стилістичні, прагматичні, семантичні характеристики оригінального тексту. Відповідно, можна визначити такі групи лексичних трансформацій:

- Конкретизація.
- Генералізація.
- Модуляція.
- Калькування.

6. Граматичні трансформації виявляються в таких засобах як додавання слова, вилучення слова, заміна частини мови, перестановка слова. Загалом граматичними трансформаціями є зміна конструкції речення в перекладі з метою більш точного відтворення оригінального тексту. Такі трансформації застосовуються тоді, коли складно знайти необхідні відповідники в мові перекладі або відтворення має свої особливості.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши достатню кількість джерел, ми можемо зробити що висновок, у кваліфікаційній роботі було розкрито вербальні засоби актуалізації категорій «раса» та «етнічність» у сучасних американських драматургійних творах та проаналізовано особливості їх передачі українською мовою. У результаті проведеного дослідження було отримано такі висновки.

Отже, у першому розділі описано поняття категорій «раса» та «етнічність» у сучасній лінгвістиці. Категорії «раса» та «етнічність» є подібними за значеннями, тож їх нерідко плутають, проте кожне це поняття має свої особливості. Так, встановлено, що расою є сукупність людей, які мають загальний фізичний тип, походження якого пов'язане з певною територією. Тобто, раса визначається на основі подібності людей за біологічними та антропологічними показниками. На відміну від раси, етнічністю є група людей, що проживають на певній території, мають економічні, соціальні, політичні зв'язки. Етнічність виявляється в схожості або відмінності одних націй від інших.

Узагальнено класифікацію номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за частиномовною належністю. За частиномовною належністю категорії «раса» та «етнічність» класифікуються на іменники, прикметники, дієслова. До іменників для позначення рас належать такі поняття як «nigger», «south», «Yankee», «Indians», «Sambo»; етнічності та релігійності позначаються як «jew», «muslim», «turkeys», «russians», «arabs», «jar»; без прив'язки до етнічності та раси функціонують іменники «people», «man», «human». Прикметниками, що виражають расову чи етнічну приналежність, є «colored», «black», «white», «nigger», «light», «dark», «Southern». Дієсловами для позначення раси та етнічності є як «whitewash», «swedish-lookin'», «early arrivals», «guest arrive», «maid». Тобто, можна узагальнити, що дієслова, прикметники, іменники, що використовуються для позначення раси, а етнічності, часто можуть мати значення іншої частини

мови, тож необхідно зважати на контекст речення. Проте найчастіше вживаються саме прикметники, а іменники та дієслова рідше.

Охарактеризовано класифікацію номінативних засобів репрезентації категорій «раса» та «етнічність» за стилістичними характеристиками. Якщо говорити про оцінну репрезентацію, то засобами оцінної репрезентації категорій «раса» та «етнічність» є вирази «bad boys» / «good boys», «barbarians», «North / South». Вони використовуються з метою характеристики представників різних рас та етнічностей та підсвідомо формують розуміння ставлення до певного етносу та раси. Водночас емотивність репрезентації категорій «раса» та «етнічність» виражається такими словами як «nigger»/ «white», «plantation nigger», «black», «dark» та «nigger», «black maid». Також можна зазначити, що засобами репрезентації категорій «раса» та «етнічність» в образному аспекті є неправильне написання раси чи етнічності, приписування поведінки одної людини до всіх представників раси, є вказівка на колір шкіри, зрівняння всіх представників інших рас та етнічностей, вказівка на заборону чогось для представників інших рас чи етносів, вказівка на асиміляцію.

У другому розділі, порівняно функційні особливості вербальної репрезентації категорій «раса» та «етнічність». У драматичних текстах американських драматургів категорії «раса» та «етнічність» вживаються з певною метою. Так, категорія «раса» виконує такі функції як репрезентативну, експресивну, емотивну, комунікативну. Поєднання цих функцій дає змогу сформувати образ кожної раси в уявленні інших рас, зокрема, бачення темношкірими білошкірих і навпаки, корінних американців інших рас і подібне. Водночас категорія «етнічність» має такі функції як емотивна, експресивна, етнічна. Кожна функція виражається різними засобами залежно від контексту. Тож при порівнянні категорій «раса» та «етнічність» було з'ясовано, що характерними для них є емотивна та експресивна функція. Для расової категорії також використовуються комунікативна та репрезентативна функція, а для етнічної — етнічна відповідно.

У третьому розділі, проаналізовано способи еквівалентного відтворення українською мовою категорій «раса» та «етнічність». З метою адекватного відтворення оригіналу американських драматургів українською мовою використовується еквівалентне відтворення із вживанням категорій «раса» та «етнічність». Способами еквівалентного відтворення є такі як: вказівка на значеннєвий центр повідомлення; вказівка на емоційний характер висловлювання; вказівка на близькі за змістом конструкції; використання аналогічного значення; зменшення або збільшення обсягу інформації у порівнянні з оригіналом; варіативність опису ситуації; зміна змісту задля передачі мети оригіналу. Застосування еквівалентного відтворення дає змогу зберегти зміст переданого тексту із мінімальними змінами та зі збереженням мети повідомлення.

Визначено застосування лексичних, граматичних та лексико — граматичних трансформацій при перекладі категорій «раса» та «етнічність». Лексичні трансформації виражаються в зміні лексичних елементів мови оригіналу задля збереження коректного перекладу. Вони застосовуються тоді, словникових відповідників або немає в мові перекладу, або вони не передають стилістичні, прагматичні, семантичні характеристики оригінального тексту. Видами лексичних трансформацій є конкретизація, генералізація, модуляція, калькування. Водночас також часто використовуються граматичні трансформації. Загалом граматичними трансформаціями є зміна конструкції речення в перекладі задля більш точного відтворення оригінального тексту. Такі трансформації застосовуються у випадку проблем із пошуками відповідників у мові перекладі або відтворення має свої особливості. Граматичними трансформаціями є додавання слова, вилучення слова, заміна частини мови, перестановка слова. Також нерідко в перекладі поєднуються лексичні та граматичні трансформації, утворюючи водночас лексико-граматичні трансформації. Вони являють собою перетворення тексту при перекладі, при якому відбуваються зміна як лексичної, так і граматичної складової. Такими є антонімічний переклад, експлікація, компенсація.

Отже, варто зазначити, що категорії «раса» та «етнічність» є важливими елементами американських драматургічних творів. Вони формують уявлення читача про ставлення корінних американців до інших рас та етнічностей, складнощі їхньої асиміляції, труднощі при адаптації на новій території. Водночас ці категорії становляють важливий філологічний та перекладознавчий дискурс, оскільки сприяють розумінню вербальної репрезентації цих понять. «Раса» та «етнічність» виражаються завдяки ряду номінативних, стилістичних, функційних засобів. Водночас в перекладі відтворюються завдяки лексичних, граматичних та лексико — граматичних трансформацій та еквівалентного перекладу. Таким чином, подальше дослідження інтерпретацій цієї теми можна вважати перспективним у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва А. Актуальні питання теорії та практики художнього перекладу. Суми, 2020. 70 с.
2. Акмалдінова О. М. Практична граматики англійської мови. Київ, 2016. 149 с.
3. Бабенко О. В. Трансформаційні процеси в перекладі. *Наука. Теорія і практика*. 2010. Вип. 3. С. 100–102.
4. Білогур А. Лінгвістичний статус та особливості перекладу стилістично маркованої лексики. Суми, 2021. 60 с.
5. Богайчук О. С. Лексичні трансформації в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. № 49. С. 143–146.
6. Бойко Л. Г. Сценічне мистецтво у світовому культурному просторі ХХІ століття. Київ, 2019. 195 с.
7. Бондаренко О. М. До проблеми перекладу англійських фразеологізмів. *Система і структура східнослов'янських мов*. 2011. № 3. С. 271–277.
8. Бутковська Н. Етнічність: множинність інтерпретацій. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. Вип. 3. С. 42–46.
9. Васильєв Є. Сучасна драматургія: жанрові трансформації, модифікації, новації. Луцьк: Твердиня, 2017. 532 с.
10. Висоцька Н. О. Єдність множинного. Київ, 2010. 456 с.
11. Висоцька Н. О. Сучасна драматургія США. *Вісник КНЛУ*. 2010. Вип. 185. С. 167–191.
12. Гайдаш А. Особливості п'єси-спогаду як жанрового різновиду драматургії старіння. *Збірник наукових праць*. 2017. № 10. С. 51–56.
13. Гринишина М. Театральна культура рубежу ХІХ–ХХ століть. Київ: Фенікс, 2013. 344 с.
14. Євтух В. Буржуазні теорії й концепції етносоціального розвитку США. Київ, 2013. 506 с.

15. Жуковська Н. Життя як драма у творчості Артура Міллера. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 4. С. 14–18.
16. Клименко О. І. Лексичні трансформації при передачі англійської українською мовою. *Філологічні студії*. 2012. Вип. 8. С. 84–90.
17. Коваленко О. В. Мультикультуралізм та міграційні процеси в умовах глобальної транзитивності. *Національні культури в глобалізованому світі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практич. конф., м. Київ, 6–7 квітня 2017 р.* Київ: КНУКіМ, 2017. С. 55–58.
18. Красуля А. Лексичні та граматичні трансформації в процесі перекладу художніх творів з англійської мови українською. *Нова філологія*. 2020. № 80. С. 299–305.
19. Кузнєцова В. М. Особливості використання виражальних засобів мови в портретному описі героїв. *Studia Philologica: зб. студент. наук. праць*. Рівне, 2018. С. 108–112.
20. Левицький А. Е. Вступ до мовознавства. Київ, 2006. 104 с.
21. Майборода О. М. Етнічність у міжнародній системі. Київ, 2015. 408 с.
22. Малютіна Н. Проблема культурної самоідентифікації героя. Краків, 2019. 220 с.
23. Малярчук І. Засоби вербалізації категорії оцінки в сучасній англійській мові. *Вісник Запорізького національного університету*. 2020. Вип. 1. С. 13–23.
24. Мамрак А. Вступ до теорії перекладу. Київ, 2009. 304 с.
25. Матузкова О. П. Стратегії та аналіз в усному та письмовому перекладі. Одеса, 2020. 67 с.
26. Миклащук В. П. Лексичні та граматичні трансформації в процесі перекладу художніх творів з англійської на українську мову. Суми, 2020. 76 с.
27. Михайленко О. А. Поняття «перекладацькі стратегії» як складова стратегічної компетенції. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 121. С. 148–154.

28. Михлик І. О. Відтворення діалектної лексики при перекладі англомовної художньої літератури українською мовою. *Studia Philologica: зб. студент. наук. праць*. Рівне, 2018. С. 246–250.
29. Мручковський П. Етнічна структура населення. Чернівці, 2018. 285 с.
30. Надольська В. В. Основи антропології. Київ, 2015. 170 с.
31. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2018. № 1. С. 110–115.
32. Онищук В. Контури етнічності як суспільного ладу. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Соціологія й політичні науки*. 2013. Вип. 2. С. 163–168.
33. Панькова А. В. Використання локальних стратегій при перекладі історичних реалій. *Молодий вчений*. 2019. № 3. С. 116–121.
34. Пасенчук Н. В. Драматичний текст у перекладі: проблема відтворення національно-історичної своєрідності оригіналу. *Науковий вісник ДДПУ ім. І. Франка*. 2018. № 10. С. 91–94.
35. Петрашко Л. Культурний код формування вертикалей успішності етнічних груп США. *Вісник ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»*. 2010. Вип. 12. С. 237–258.
36. Поліщук Ю. Теоретичні виміри етнічної й національної ідентичностей. *Наукові записки*. 2018. Вип. 2. С. 197–213.
37. Поправко О. Антропологія. Мелітополь, 2016. 285 с.
38. Поставець А. С. Лінгвокультурний та соціолінгвістичний аспекти відтворення емотивів. Київ, 2021. 80 с.
39. Преступенко Д.Ю. Англійські іменникові словосполучення на позначення «person»: лінгвальний аналіз. *Studia Philologica: зб. студент. наук. праць*. Рівне, 2018. С. 133–138.
40. Рахнянський В. В. Модель формування етнічної ідентичності в літературі чикано: варіант Річарда Родрігеса. Київ, КНЛУ, 2019. 215 с.
41. Рудакевич О. М. Національний принцип: етнополітична концепція нації. Тернопіль, 2009. 292 с.

42. Руденко Ю. Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації. Київ, 2020. 364 с.
43. Рушиць В. Лексичні трансформації в художньому перекладі. *Сучасна наука*. 2020. Вип. 25. С. 408–410.
44. Рябініна О. В. Етнос як основа розвитку антропоєкосистеми. Харків, 2019. 17 с.
45. Садохин А. П., Грушевицкая Т. Г. Этнология: Учебник для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2000. 230 с.
46. Середа В. В. Етносоціологія. Львів, 2007. 160 с.
47. Сітко А. В. Адекватність і еквівалентність у перекладі мовних особливостей. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2020. Вип. 7. С. 7–13.
48. Стайн Д. Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці. Львів, 2003. 256 с.
49. Стембковська Г. Сучасна американська драма: тенденції, постаті, тексти. *Слово й Час*. 2013. № 1. С. 123–124.
50. Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. 623 с.
51. Тишков В. А. Этничность. Москва, 2010. 90 с.
52. Утвенко В. В. Етнологія. Київ, 2017. 244 с.
53. Шостак О. Г. Варіативність концепту національної ідентичності в сучасному мультикультурному середовищі. Київ, 2020. 241 с.
54. Bayar M. Reconsidering primordialism: an alternative approach to the study of ethnicity. *Ethnic and Racial Studies*. 2009. Vol. 32 (9). Pp. 1639–1657.
55. Bernier F. A New Division of the Earth. *Journal des sçavans*. 2005. Vol 1. Pp. 360–362.
56. Brace C. Race is a four letter word. *Oxford University Press*. 2005. Vol. 4. Pp. 326–336.
57. Chandra F. A new conceptualization of ethnicity for social epidemiologic and health equity research. *Soc Sci Med*. 2010. Vol. 71 (2). Pp. 251–258.

58. Chandra K. Constructivist theories of ethnic politics. Oxford University Press. 2014. Vol. 1. Pp. 69–70.
59. Evans V. Cognitive linguistics. *An introduction*. 2018. Vol. 6. Pp. 11–16.
60. Germine H. Identity and Ethnic/Racial Self-Labeling among Americans of Arab or Middle Eastern and North African Descent. *Identity*. 2021. Vol. 1. Pp. 1–17.
61. Horsman R. Race and Manifest Destiny. Cambridge, Massachusetts, 1981. P. 210.
62. «How Not To Talk About Race And Genetics». *Buzzfeed News*. 30 March 2018. Archived from the original on 30 August 2019. Retrieved 8 October 2019. Pp. 12–13.
63. Hudley A. H. Linguistics and race: an interdisciplinary approach towards an LSA statement on race. URL: <https://journals.linguisticsociety.org/proceedings/index.php/PLSA/article/view/4303>
64. Lieberman L. The decline of race in American physical anthropology. *Anthropological Review*. 2003. Vol. 66. Pp. 3–21.
65. Onwuachi-Willig A. Race and Racial Identity Are Social Constructs. *The New York*. 2016. Vol 3. Pp. 23–25.
66. Pederson Eric. Cognitive Linguistics and Linguistic Relativity. URL: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199738632.001.0001/oxfordhb-9780199738632-e-38>.
67. Reich D. How Genetics Is Changing Our Understanding of 'Race'. *The New York Times*. Archived from the original on 8 September 2019. Retrieved 8 October 2019. Pp. 32–38.
68. Salter F. J.P. Rushton's theory of ethnic nepotism. *Personality and Individual Differences*. 2015. Vol. 5. Pp. 256–260.
69. Sexton J. The race. *Office of Management and Budget*. 30 October 1997. Archived from the original on 15 March 2009. Retrieved 19 March 2009. Pp. 10–14.
70. Sforz H. Insight into Ethnic Differences. *National Institutes of Health (NIH)*. 2015. Vol. 2. Pp. 21–25.

71. Sinha Chris. Culture in Language and Cognition. URL: https://www.researchgate.net/publication/341708795_Culture_in_Language_and_Cognition/

72. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words. *Oxford University Press*. 1997. Vol. 5. Pp. 824–835.

73. Yamatzi B. Characterizing Race/Ethnicity and Genetic Ancestry for 100,000 Subjects in the Genetic Epidemiology Research on Adult Health and Aging (GERA) Cohort. *Genetics*. 2000. Vol. 4. Pp. 1285–1295.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(ЕЕД) – Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник. Київ: Фенікс, 2012. 396 с.

(СЕП) – Шаповал Л. І. Словник етнологічних понять. Полтава, 2009. 133 с.

(СІС) – Бирик С. П. Словник іншомовних слів. Харків, 2006. 472 с.

(ССЛ) – Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: К-О. Донецьк, 2012. 349 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

(ВН) – Томашевич В. Г. Відіграти назад. Харків: Рух, 1994. с. 67

(ВХ) – Помірко Р. С. Вдалих хід. Львів: ПАІС, 2001. с. 64

(ШМД) – Андрієвський Н. Б. Шофер міс Дейзі. Ужгород: Карпати, 1996 с.
93

(DMD) – Uhry A. Driving miss Daisy. New York, 1988. P. 62.

(C) – Martin J. Coup. New York, 1982. P. 40.

(TU) – Masrtosimone W. The undoing. New York, 1983. P. 40.

Додаток А. Вербалізація категорій «раса» та «етнічність» у американській драмі на основі таких п'єс як «Відіграти назад» («The Undoing»), «Вдалий хід» («Coup»), «Водій міс Дейзі» («Driving miss Daisy»)

Номер п/п	Оригінальний фрагмент	Переклад
1	<i>An advancement of the white race.</i> (TU : 19)	Перевага білої раси. (ВН : 28)
2	<i>Russians got our know-how, japs got our money, arabs got our women, jews got our education.</i> (C : 34)	<i>Росіяни одержали наше ноу-хау, японці одержали наші гроші, араби одержали наших жінок, євреї одержали нашу освіту.</i> (ВХ : 51)
3	<i>Damn mongoloid moron.</i> (TU : 13)	<i>Проклятий монголоїд-дурень.</i> (ВН : 19)
4	<i>The last black domestic in this town.</i> (DMD : 6)	<i>Останній місцевий темношкірий у цьому місті.</i> (ШМД : 9)
5	<i>How about the slaves?</i> (C : 32)	<i>А як щодо рабів?</i> (ВХ : 48)
6	<i>All Yankee suffer a derangement of the blood brought on by drinkin' inferior burbon.</i> [72 : 21]	<i>Усі янки страждають від проблем із кровю, викликаного вживанням дешевого бурбона.</i> (переклад наш – Завітайло В. О.)
7	<i>Who you think, you are nigra?</i> (TU : 33)	<i>Ким ти себе вважаєш, негр?</i> (ВН : 49)
8	<i>The nigras is takin' over everything.</i> (TU : 10)	<i>Чорні все захоплюють.</i> (ВН : 15)

9	<i>White man's the victim of moderation.</i> (TU : 32)	Біла людина — жертва поміркованості. (ВН : 48)
10	White human...	Біла людина... (переклад наш – Завітайло В. О.)
11	<i>Americans people...</i>	Американські люди... (переклад наш – Завітайло В. О.)
12	<i>As any white person...</i> [39 : 133]	Як будь-яка біла людина... (переклад наш – Завітайло В. О.)
13	<i>To benefit the Daughters of the Confederation, which has no black members.</i> (C : 30)	На благо Дочок Конфедерації, у якій немає темношкірих членів. (ВХ : 45)
14	<i>Thought we down the damn Indians in, an' now they right back buyin' Maine and driving Cadillac.</i> (C : 19)	Думали, що ми здолали клятих індіанців, а тепер вони знову купують «Мейн» і їздять на «Кадилаку». (ВХ : 29)
15	<i>Colored got our jobs.</i> (TU : 12)	Темношкірі одержали нашу роботу. (ВН : 18)
16	<i>There ain't a soon born good enought to touch a white man's teeth.</i> (TU : 31)	Ще не народився той, хто буде торкатися до зубів білої людини. (ВН : 46)
17	<i>Black may be beautiful.</i> (TU : 19)	Чорний може бути вродливим. (ВН : 28)
18	<i>This is nigger music.</i> (C : 14)	Це «чорна» музика. (ВХ : 20)

19	<i>Jes like light or dark we all the dame nigger.</i> (DMD : 40)	Незалежно від того, чорні чи білі , ми всі негри . (ШМД : 61)
20	<i>You are yellow.</i> (TU : 10)	<i>Ти жовтий.</i> (ВН : 15)
21	<i>But there ain't gonna be no black-face minestreal show.</i> (TU : 16)	<i>Але мінестрального шоу чорнолицих не буде.</i> (ВН : 24)
22	<i>Black-floggin'!</i> (C : 32)	<i>Чорношкірий!</i> (ВХ : 48)
23	<i>Where the Southern elite with the barbarians at the gate?</i> (C : 27)	<i>Де південна еліта з варварами біля воріт?</i> (ВХ : 40)
24	<i>Well, I got a pecan homily say you're too damn old to gettin' doxied up like a Southern belle.</i> (C : 29)	<i>Ну, мені прочитали лекцію, що буцімто занадто стара, щоб мене цькували, як південну красуню.</i> (ВХ : 43)
25	<i>Thanks God Southern girls are still taught to sew.</i> (C : 32)	<i>Господи, південних дівчат досі вчать шити.</i> (ВХ : 48)
26	<i>Sound like a grakle in the missionary position.</i> (C : 32)	<i>Звучить, як гракл у місіонерській позі.</i> (ВХ : 48)
27	<i>Now remember, best poor glasses when we come back for refreshment after the parade, and most important, the place cards must correspond to the flower-favors handed out at the guest</i>	<i>А тепер запам'ятайте: найкращі келихи для бідних, коли ми повертаємося, щоби підкріпитися після параду, і, що дуже важливо, картки з місцями мають відповідати квітковим подарункам, які роздають</i>

	<i>arrive.</i> (TU : 18)	<i>гостюючим.</i> (ВН : 27)
28	<i>She was given to me as a personal maid by mother on my wedding day and she been with me ever since.</i> (C : 31)	<i>Вона була дана мені як особиста покоївка від матері в день мого весілля, і вона була зі мною досі.</i> (ВХ : 47)
29	<i>It is only irresponsible Yankee who change their servants on a whim.</i> (TU : 18)	<i>Це лише безвідповідальні янкі, які міняють своїх слуг на примху.</i> (ВН : 27)
30	<i>I believe my mother trained me to deal with early arrivals.</i> (DMD : 43)	<i>Я вважаю, що мама навчила мене мати справу з раніше приїжджими.</i> (ШМД : 65)
31	<i>An whitewash it like adman picket face.</i> (TU : 27)	<i>Побілений, як обличчя рекламного пікету.</i> (ВН : 40)
32	<i>A big tall, blond, swedish-lookin', dentist outa Minnesota.</i> (TU : 23)	<i>Великий високий, білявий, схожий на шведа, дантист із Міннесоти.</i> (ВН : 34)
33	<i>The Werbans are Jewish, but they have strong Atlanta accents.</i> (DMD : 3)	<i>Вербани — Єврейська родина, але в їхній вимові чутний сильний атлантичний акцент». (ШМД : 5)</i>
34	<i>Colored can't use the toilet at no standart Oil....You know dat.</i> (DMD : 32)	<i>Темношкірим заборонено користуватися туалетом на тій заправці... Ви ж знаєте. (ШМД : 48)</i>
35	<i>Jew is a Jew to them folks. Jes' like light or dark we all same nigger.</i> (DMD : 40)	<i>Для них євреї — такий же євреї. Зі світлою шкірою чи з темною, ми всі такі ж негри. (ШМД : 60)</i>

36	<i>That's normal Yankee behaviour.</i> (C : 31)	Це нормальна поведінка для янкі . (ВХ : 47)
37	<i>I ain't yellow. I can't pay the rent.</i> (C : 36)	Я не жовтий . Я не можу платити оренду. (ВХ : 54)
38	Go-rills! (C : 35)	Горили! (ВХ : 52)
39	<i>Go back to Africa!</i> (C : 35)	Повертайся до Африки! (ВХ : 52)
40	<i>I already got the North, overrun the East, ruint our national capital.</i> (C : 32)	Я вже здобув Північ, захопив Схід, зруйнував нашу національну столицю . (ВХ : 53)
41	<i>A white dentist. White like my teeth.</i> (C : 37)	Білий дантист. Білі , як мої зуби. (ВХ : 55)
42	Animal! Jungle bunny! (C : 38)	Тварина! Зайчик із джунглів! (ВХ : 57)
43	<i>Well go the next door, borrow one!</i> (TU : 21)	Іди до сусіднього будинку , позич один! (ВН : 31)
44	<i>Funniest damn white people I ever say!</i> (TU : 31)	Найсмішніші прокляті білі люди , як я коли-небудь казав! (ВН : 46)
45	<i>You white boys as yellow as canaries!</i> (C : 38)	Ви, білі хлопчики , жовті, як канарки! (ВХ : 57)
46	<i>My God, you white! I want you have my baby.</i> (C : 32)	Господи, ти білий! Я хочу, щоб у вас була моя дитина. (ВХ : 30)
47	<i>She not white, sillykins.</i> (C : 14)	Вона не біла , дурна. (ВХ : 21)

48	<i>I can do the Virginia Rell just as well blacks as white. (C : 10)</i>	<i>Я можу зробити Вірджінію Рілл як чорною, так і білою. (ВХ : 15)</i>
49	<i>Help! Help! Out this minute! Bombin' airports, koillin' women an' children, highpacking planes! (C : 33)</i>	<i>Допоможіть! Допоможіть! Геть цієї хвилини! Бомблять аеропорти, жінкок та дітей, великі літаки! (ВХ : 49)</i>
50	<i>Rape! Terrorist! Help! Black Muslims! (C : 33)</i>	<i>Гвалтують! Терорист! Допоможіть! Чорні мусліни! (ВХ : 49)</i>
51	<i>Muslim! Help! Murder! (C : 33)</i>	<i>Мусульманин! Допоможіть! Вбивця! (ВХ : 49)</i>
52	<i>You said muslin, you meant Muslim. (C : 34)</i>	<i>Ви сказали муслін, ви мали на увазі мусульманин. (ВХ : 51)</i>
53	<i>Muslim is cloth, Muslims eat white children. (C : 34)</i>	<i>Мусульман — це тканина, мусульмани їдять білих дітей. (ВХ : 51)</i>
54	<i>Murderin'-liberal-humanist-trash. (C : 34)</i>	<i>Вбивця-ліберал-гуманіст-сміття. (ВХ : 51)</i>
55	<i>Jewish lady like you doan blog draggin' up the steps no bus, lugging nogrocery stroging bags. (DMD : 18)</i>	<i>Єврейська жінка, як ти, веде блог, тягнеться сходами без автобуса, тягає сумки з продуктових магазинів. (ШМД : 27)</i>
56	<i>I was not raised to be intimated by white trash. (TU : 14)</i>	<i>«Біле сміття» мені не може потикати, мене не так виховували. (ВН : 21)</i>

57	<i>That a piguant homily, Belauh, and a not racial slur. (C : 29)</i>	<i>Це не расова образа, Белаух, а пігментна проповідь. (ВХ : 43)</i>
58	<i>My great uncle, Attila Zifty contented that all Yankees suffer a deragment of the blood. (TU : 13)</i>	<i>Усі янкі страждають від порушення кровообігу, мій чудовий дядько, Аттіла Зіфт. (ВН : 20)</i>
59	<i>And listening the German-opera singers until they became mad a hatters. (TU : 19)</i>	<i>До того як вони почали бути капелюшниками, вони слухали німецьких оперних співаків. (ВН : 29)</i>
60	<i>Serried ranks, just like the Confederatee boys at Gettysburg. (TU : 19)</i>	<i>Хлопці-конфедерати в Геттісбурзі як з'єднані ряди. (ВН : 299)</i>
61	<i>I honestly don't know how a nice Southern deb like my self ended up with a dirt fermer like you. (C : 21)</i>	<i>Я, чесно кажучи, не знаю, як така мила південна дівчина, як я, опинилася в такого брудного фермера, як ти. (ВХ : 31)</i>
62	<i>All the good ol' boys leave for Texas, find the only folks movin' in a colored dentist and hairdresin fairy. (C : 26)</i>	<i>Усі старі добрі хлопці їдуть до Техасу, знайшовши єдиних людей, які переїжджають до дантиста іншої раси та феї-перукарки. (ВХ : 39)</i>
63	<i>All my days I was respectable until ze war set me free lak the darkies. (C : 25)</i>	<i>Увесь час я мав поваг до себе, поки війна не звільнила чорношкірих. (ВХ : 37)</i>
64	<i>Plus colored people don't waltz. (C : 7)</i>	<i>Крім того, люди іншої раси не вальсують. (ВХ : 11)</i>

65	<i>Because the sweet grey satin and accordion petal pleating set off your coloring, dear. (TU : 8)</i>	<i>Тому, що милий сірий атлас і складка пелюсток-гармошки підкреслюють твій колір обличчя, люба. (ВН : 12)</i>
66	<i>It also speak of creamy skin. (TU : 9)</i>	<i>Це також говорить про шкіру кремового відтінку. (ВН : 13)</i>
67	<i>May not care how you dress, but he's pretty picky about you race. (TU : 11)</i>	<i>Можливо, йому байдуже, як ти одягаєшся, але він досить вимогливий до твого походження. (ВН : 16)</i>
68	<i>We'll it's hateful injustice that there are no black characters represented at the Tara Parade and Ball. (C : 28)</i>	<i>Це ненависна несправедливість, що на параді та балу в Тарб не представлено темношкірих персонажів. (ВХ : 42)</i>
69	<i>They are black and they are in the book. (C : 28)</i>	<i>Вони чорні і є в книзі. (ВХ : 42)</i>
70	<i>Mammy, Prisy, Park, and Big Sam are just a important a part of «Gone with the wind» as any white person. (C : 28)</i>	<i>Мамуся, Прісі, Парк і Великий Сем є важливою частиною фільму «Віднесені вітром», як і будь-яка біла людина. (ВХ : 42)</i>
71	<i>And don't go philandering with those other girl cause I m just as Jelous as a Yankee at a Charleston Ball. (TU : 17)</i>	<i>Я такий же ревливий, як янкї на чарльстонському балу, тож не балакай із тими іншими дівчатами. (ВН : 25)</i>
72	<i>No colored person has never made application. (TU : 22)</i>	<i>Жодна людина іншої раси не подала заявку. (ВН : 33)</i>

73	<i>Some liberated gentleman why does not assume that race can be contracted like influenza. (C : 13)</i>	<i>Вільний джентльмен чомусь не припускає, що расою можна заразитися, як грипом. (ВХ : 19)</i>
74	<i>You sure to look so glamorous in that silk dress you want care what happens to colored people. (TU : 21)</i>	<i>Ви точно виглядатимете так чарівно в цій шовковій сукні, що хочеться подбати про те, що відбувається з людьми іншої раси. (ВН : 31)</i>
75	<i>I have shown our Belauh things no white woman has ever seen before. (TU : 32)</i>	<i>Я показав нашому Белау речі, яких ніколи не бачила жодна біла жінка. (ВН : 30)</i>
76	<i>My God, you're white! (C : 19)</i>	<i>Господи, ти білий! (ВХ : 28)</i>
77	<i>First time white touched me it raised welts. (C : 20)</i>	<i>Перший раз, коли білий доторкнувся до мене, з'явилися рани. (ВХ : 30)</i>
78	<i>It'll turn his blood to Dr. Pepper. (TU : 29)</i>	<i>Це перетворить його кров на «Доктора Пеннера». (ВН : 39)</i>
79	<i>Dr. Kennedi, the black dentist, stands there dressed as Rhet Batler. (C : 28)</i>	<i>Теношкірий дантист доктор Кеннеді стоїть одягнений як Рет Батлер там. (ВХ : 43)</i>
80	<i>Are you sure it's not muslin? (C : 29)</i>	<i>Ви впевнені, що це не мусульманим? (мусульманин). (ВХ : 27)</i>
81	<i>I'll skin him. (C : 30)</i>	<i>Я здеру з нього його шкіру іншого кольору. (ВХ : 45)</i>

82	<i>Oscar in the greight elevatot knows every colored man in Atlanta worth talking about. (DMD : 7)</i>	<i>Оскар у вантажному ліфті знає всіх темношкірих в Атланті. (ШМД : 11)</i>
83	<i>They hirin' young if they hirin' colored, and thy hirin' much young, seems like. (C : 31)</i>	<i>Якщо й наймають темношкірих, то беруть молодих, я б навіть сказав, дуже молодих. (ВХ : 47)</i>
84	<i>That the people das calli' Jews people cheps? (DMD : 45)</i>	<i>І ці люди називають євреїв скнарами? (ШМД : 68)</i>
85	<i>Hoke Coleburn enters, a black man of about sixty, dressed in the somewbat sbiny swit and carrng a fedora, a man clearly down on his luck but anxious to keep up appearances. (DMD : 5)</i>	<i>Входить Гоук Коулберн, чорношкірий чоловік років 60, одягнений у децю потертий костюм і з фетровим капелюхом у руках, він явно не у своїй тарілці, але намагається тримати марку. (ШМД : 8)</i>
86	<i>Y'll people Jewish, ain't you? (DMD : 6)</i>	<i>Ви ж із єврейської родини? (ШМД : 9)</i>
87	<i>Mist Harold Stone, Jewish jes' like you. (DMD : 7)</i>	<i>До містера Гарольда Стоуна, також єврейського джентльмена. (ШМД : 10)</i>
88	<i>I doan get along with with that Geeche trash. (C : 21)</i>	<i>Я ніяк не міг поладнати з тамтешніми неграми. (ВХ : 32)</i>
89	<i>Jews don't have any business giving Christmas presents.</i>	<i>На Різдво євреї не дарують подарунків. (ШМД : 62)</i>

	(DMD : 41)	
90	<i>Those Christians will be mighty impressed.</i> (DMD : 41)	<i>Християни будуть неабияк вражені!</i> (ШМД : 62)
91	<i>A Jew is a Jew to same folks.</i> (DMD : 40)	<i>Для них євреї– це просто євреї.</i> (ШМД : 60)
92	<i>A Jack Raphael over at ideal Press, he's New York Jew instead of a Georgia Jew and as along as you got to deal with Jews, the really smart one come New York, don't they?</i> (DMD : 42)	<i>А Джек Рафаель з Айдіал Пресс, він євреї із Нью-Йорка, не з Джорджії, а коли ти маєш справу з євреями, посправжньому розумні з них ті, що родом із Нью-Йорка, правда ж?</i> (ШМД : 63)
93	<i>I'd ruther drive for Jews people.</i> (DMD : 7)	<i>Мені подобається возити євреїв.</i> (ШМД : 11)
94	<i>Micks, polcoks, hunkies, black people.</i> (C : 39)	<i>Міки, полкоки, ханкі, чорні люди.</i> (ВХ : 59)
95	<i>One days we park in front of the dry cleaner u younder at the Plaza and dis white man.</i> (DMD : 11)	<i>Одного разу ми припаркувалися перед хімчисткою, он там біля Плази й побачили якогось білошкірого.</i> (ШМД : 17)
96	<i>A white dentist.</i> (C : 36)	<i>Білошкірий дантист.</i> (ВХ : 32)
97	<i>I case I think you're lookin' for an oriental dentist.</i> (C : 34)	<i>Ви шукаєте східного дантиста, я так думаю.</i> (ВХ : 51)

98	<i>White like my teeth.</i> (C : 37)	<i>Білі, як мої зуби.</i> (ВХ : 56)
99	« <i>Getleman of color</i> » is nice. (TU : 16)	«Темношкірий джентльмен» приємний. (ВН : 24)
100	<i>Ebenizer some Sunday and there he'll be.</i> (DMD : 43)	Отже, треба прийти до Баптистської церкви Ебенізера якось у неділю і він буде там. (ШМД : 65)
101	<i>Those boys out there may be small-town, red-neck, dumb-ass, swamp-ramuses, but they ain't crazy.</i> (TU : 28)	Ті хлопці там можуть бути з маленького містечка, червоношіми білошкірими фермерами, тупими, болотяними бабами, але вони не божевільні. (ВН : 42)
102	<i>Y'll in here hat got hamster-spit for brains, and when you go that front door they gonna skin ya.</i> (TU : 29)	Ви будете тут мати хом'ячий капелюх замість мізків, і коли ви підете до вхідних дверей, представники інших рас із вас здеруть шкіру. (ВН : 44)
103	<i>Bunch a toothless, one-yed, peanut farmar honkies, who got pork barbecue for brains.</i> (TU : 30)	Купка беззубих, одновухих, південноамериканських арахісових фермерів , які мають шашлик зі свинини замість розуму. (ВН : 45)

SUMMARY

According to this qualifying work, there was analyzed a sufficient number of sources, we can conclude that the qualification work revealed the verbal means of actualizing the categories of «race» and «ethnicity» in modern American dramatic works and analyzed the peculiarities of their transmission in Ukrainian. As a result of the study, the following conclusions were obtained.

Thus, the first section describes the concept of the categories «race» and «ethnicity» in modern linguistics. The categories «race» and «ethnicity» are similar in meaning, so they are often confused, but each of these concepts has its own characteristics. Thus, it is established that race is a set of people who have a common physical type, the origin of which is associated with a certain territory. That is, race is determined on the basis of similarity of people by biological and anthropological indicators. Unlike race, ethnicity is a group of people living in a certain territory, having economic, social, political ties. Ethnicity is manifested in the similarity or difference of some nations from others.

The classification of nominative means of representation of the categories «race» and «ethnicity» by partial linguistic belonging is generalized. According to the partial linguistic belonging the categories «race» and «ethnicity» are classified into nouns, adjectives, verbs. The nouns to denote races include such concepts as nigger, south, Yankee, Indians, Sambo; ethnicity and religiosity are denoted as jew, Muslim, turkeys, Russians, Arabs, jap; without reference to ethnicity and race function nouns people, man, human. Adjectives expressing race or ethnicity are colored, black, white, nigger, light, dark, Southern. Verbs for race and ethnicity are whitewash, swedish-lookin, early arrivals, guest arrive, maid. That is, it can be generalized that verbs, adjectives, nouns used to denote race and ethnicity can often have the meaning of another part of speech, so it is necessary to take into account the context of the sentence. However, it is adjectives that are most often used, and nouns and verbs less often.

The classification of nominative means of representation of the categories «race» and «ethnicity» by stylistic characteristics is characterized. If we talk about

evaluative representation, the means of evaluative representation of the categories «race» and «ethnicity» are the expressions "bad boys" / "good boys", "barbarians", "North / South". They are used to characterize representatives of different races and ethnicities and subconsciously form an understanding of the attitude towards a particular ethnicity and race. At the same time, the emotional representation of the categories «race» and «ethnicity» is expressed by such words as "nigger"/ "white", "plantation nigger", "black", "dark" and "nigger", "black maid". It can also be noted that the means of representation of the categories «race» and «ethnicity» in the figurative aspect is the incorrect spelling of race or ethnicity, attributing the behavior of one person to all members of the race, is an indication of skin color, equating all members of other races and ethnicities, indicating the prohibition of something for members of other races or ethnic groups, indicating assimilation.

In the second section, the functional features of the verbal representation of the categories «race» and «ethnicity» are compared. In the dramatic texts of American playwrights, the categories of «race» and «ethnicity» are used for a specific purpose. Thus, the category «race» performs such functions as representative, expressive, emotive, communicative. The combination of these functions makes it possible to form the image of each race in the view of other races, in particular, the vision of dark-skinned whites and vice versa, Native Americans of other races, and the like. At the same time, the category «ethnicity» has such functions as emotional, expressive, ethnic. Each function is expressed by different means depending on the context. Therefore, when comparing the categories of «race» and «ethnicity», it was found that they are characterized by emotional and expressive functions. For the racial category, communicative and representative functions are also used, and for ethnicity - ethnic function, respectively.

In the third section, the ways of equivalent reproduction of the categories «race» and «ethnicity» in Ukrainian are analyzed. In order to adequately reproduce the original of American playwrights in Ukrainian, equivalent reproduction with the use of the categories «race» and «ethnicity» is used. The methods of equivalent reproduction are as follows: indication of the meaning center of the message;

indication of the emotional nature of the statement; indication of similar constructions; use of similar meaning; reduction or increase of the amount of information compared to the original; variability of the description of the situation; change of content to convey the purpose of the original. The use of equivalent reproduction makes it possible to preserve the content of the transmitted text with minimal changes and preserving the purpose of the message.

The use of lexical, grammatical and lexico-grammatical transformations in the translation of the categories «race» and «ethnicity» is determined. Lexical transformations are expressed in the change of lexical elements of the original language in order to preserve the correct translation. They are used when there are no dictionary equivalents in the target language, or they do not convey the stylistic, pragmatic, semantic characteristics of the original text. Types of lexical transformations are concretization, generalization, modulation, calculation. At the same time, grammatical transformations are also often used. In general, grammatical transformations are changes in the sentence structure in the translation for a more accurate reproduction of the original text. Such transformations are used in case of problems with finding matches in the target language or the reproduction has its own peculiarities. Grammatical transformations are adding a word, deleting a word, replacing a part of speech, rearranging a word. Also, lexical and grammatical transformations are often combined in translation, forming at the same time lexico-grammatical transformations. They represent the transformation of the text during translation, in which both lexical and grammatical components are changed. These are antonymic translation, explication, compensation.

Thus, it is worth noting that the categories of «race» and «ethnicity» are important elements of American dramatic works. They form the reader's perception of the attitude of Native Americans to other races and ethnicities, the difficulties of assimilation, difficulties in adapting to a new territory. At the same time, these categories constitute an important philological and translation discourse, as they contribute to understanding the verbal representation of these concepts. «race» and «ethnicity» are expressed through a number of nominative, stylistic, and functional

means. At the same time, they are reproduced in translation through lexical, grammatical and lexico-grammatical transformations and equivalent translation. Thus, further research of interpretations of this topic can be considered promising in this area.